

«Πολίτες!» Η Κριστίν Ρος για το Πολιτικό Λεξιλόγιο του 1789 και 1871

Κριστίν Ρος

Ο απόηχος των γεγονότων της Γαλλικής Επανάστασης ταξίδεψε μακριά και ευρέως, ξεπροβάλλοντας στα πιο αναπάντεχα σημεία. Μία, όμως, από τις λιγότερο ερευνημένες πλευρές της επιρροής του αποτελεί το νέο πολιτικό λεξιλόγιο, που γεννήθηκε από τα γεγονότα του 1789. Στο παρακάτω απόσπασμα από το βιβλίο της Κριστίν Ρος «Η Κοινοτική Πολυτέλεια: Το Πολιτικό Φαντασιακό της Παρισινής Κομμούνας» (Communal Luxury: The Political Imaginary of the Paris Commune, Verso Books), η ίδια αναλύει την ανάδυση των λαϊκών επανενώσεων των επαναστατών του 1848 στα χρόνια που προηγήθηκαν της Παρισινής Κομμούνας και την επανεμφάνιση της γλώσσας του πολίτη. Κάνοντας αυτό, η Ρος φέρνει στο φως τη διακριτική διαδικασία διασύνδεσης, που αποδεικνύεται να υπάρχει μεταξύ των ποικίλων γεγονότων, τα οποία συνέθεσαν τον μεγάλο επαναστατικό αιώνα της γαλλικής ιστορίας, τον οποίο εγκαινίασαν τα γεγονότα της Γαλλικής Επανάστασης το 1789.

Αν ξεκινήσουμε με το κράτος, θα τελειώσουμε με το κράτος. Αντ' αυτού, ας ξεκινήσουμε με τις λαϊκές επανενώσεις στο τέλος της Αυτοκρατορίας, τις ποικίλες οργανώσεις και επιτροπές που γεννήθηκαν και τις 'θορυβώδεις κυψέλες' που αποτέλεσαν τα επαναστατικά κέντρα της Πολιορκίας. Τότε θα δούμε μία διαφορετική εικόνα. Ήταν οι επανενώσεις και οι σύλλογοι αυτοί που δημιούργησαν και ενέπνευσαν την ιδέα -πολύ πριν το γεγονός- μιας κοινωνικής κομμούνας.

Αυτό που αναπτύχθηκε σε αυτές τις συναντήσεις ήταν η επιθυμία του να αντικαταστήσουν την κυβέρνηση των προδοτών και των ανίκανων, με μια κοινοτική οργάνωση, μια άμεση δηλαδή

συνεργασία όλης της συλλογικής ενέργειας και ευφυΐας. Η αστυνομία της εποχής, πολλοί κομμουνάροι καθώς και ένα μειοψηφικό κομμάτι μεταγενέστερων ιστορικών της Κομμούνας το γνώριζαν καλά αυτό.

«Οι σύλλογοι και οι ενώσεις έκαναν όλη τη ζημιά... Καταλογίζω όλα τα γεγονότα που συνέβησαν τελευταία στο Παρίσι στους συλλόγους και στις μαζώξεις... στην επιθυμία των ανθρώπων αυτών να ζήσουν καλύτερα απ' ότι τους επιτρέπει η κατάστασή τους».[1] Στο λεξικό του για την Κομμούνα, ο αντι-κομμουνάρος Chevalier d'Alix ορίζει τους συλλόγους και τις δημόσιες επανενώσεις ως το «γαλλικό κολλέγιο της εξέγερσης».[2] Ο ιστορικός Robert Wolfe γράφει, «Εάν κάποιος θα έπρεπε να εντοπίσει την προέλευση της Κομμούνας πίσω σε ένα συγκεκριμένο αρχικό σημείο, τότε αυτό θα ήταν η 19^η Ιούνη, 1868, η ημερομηνία της πρώτης ανεπίσημης συνάντησης στο Παρίσι υπό τη Δεύτερη Γαλλική Αυτοκρατορία».[3]

Θα προτιμούσα, ωστόσο, ένα διαφορετικό σημείο εκκίνησης, λίγους μήνες αργότερα. Το σκηνικό είναι το ίδιο: απογευματινή συνάντηση στην αίθουσα χορού Vaux-Hall στο Château-d'eau. Εώς εκείνη τη στιγμή οι Παριζιάνοι είχαν ήδη κάνει χρήση του δικαιώματός τους να συναθροίζονται και να συνεργάζονται και συναντιόντουσαν εδώ και κάποιους μήνες. Στις πρώτες συνενώσεις οι βετεράνοι του 1848, παλιοί και έμπειροι ρήτορες, βρέθηκαν μαζί με νεαρούς εργάτες του παρισινού τμήματος της Διεθνούς Ένωσης Εργατών (IWA) και με πρόσφυγες από το Λονδίνο, τις Βρυξέλλες και τη Γενεύη. Όσοι μίλησαν, το έκαναν «με ευπρέπεια, τακτ, συχνά με αρκετό ταλέντο, και έδειξαν πραγματική γνώση των ερωτήσεων που τέθηκαν».[4]

Το θέμα συζήτησης υπήρξε για αρκετές εβδομάδες η εργασία των γυναικών και οι τρόποι για την αύξηση των μισθών τους. Δύο μήνες τέτοιων συναντήσεων κατέληξαν στο ότι υπήρχαν τακτικές, αναλυτικές εκθέσεις σχετικά με τους γυναικείους μισθούς, στις οποίες ο τύπος έδινε πολύ λίγη σημασία ενώ η κυβέρνηση ξεχνούσε αρκετές φορές να στείλει τους αστυνομικούς της

κατασκόπους. Ένα απόγευμα όμως, κατά τη διάρκεια του φθινοπώρου, ένας Louis Alfred Briosne, 46 ετών, έμπορος τεχνητών λουλουδιών και φυλλωμάτων (*feuillagiste*), προσήλθε στο βήμα εν μέσω μιας ατμόσφαιρας γενικευμένης πλήξης. Ούτε το μικρότερο, από το μέσο όρο, ανάστημά του ούτε το γεγονός ότι το σώμα του ήταν πληγωμένο από τη φυματίωση και θα τον πρόδιδε στο εξής, δεν τον εμπόδισε από το να 'ρίξει τη βόμβα' μέσα στην αίθουσα:

«Εκεί, λοιπόν, στο βάθρο αυτός ο κοντός άνδρας παίρνει τον λόγο, καθώς τον παρατηρούν αρκετοί, σαν να ήταν έτοιμος να 'κολυμπήσει' μέσα στο ακροατήριο.

Εώς τότε, οι ρήτορες ξεκινούσαν να μιλούν με την ιεροτελεστική προσφώνηση: «Κυρίες και κύριοι...». Αυτός ο ομιλητής όμως, με μία καθαρή και αρκούντως ζωηρή φωνή αναφώνησε κάτι που είχε βαθιά ξεχαστεί εδώ και ένα τέταρτο του αιώνα: «**Πολίτες!**» (*Citoyennes et citoyens!*).

Η αίθουσα ξέσπασε σε χειροκροτήματα. Ο άνθρωπος τον οποίο υποδέχτηκαν με αυτή τη μορφή δεν σκόπευε, πιθανώς, να μιλήσει για κάτι πιο ενδιαφέρον από ό,τι οι υπόλοιποι -αλλά τι σημασία είχε; Αναφωνώντας αυτό το 'πολίτες', έφερε στον νου -σκοπίμως ή όχι, ποιος ξέρει- έναν ολόκληρο κόσμο από θύμησες και ελπίδες. Κάθε άτομο ανατρίχιασε... η επίδραση ήταν τεράστια και ο απόηχος εξαπλώθηκε στο εξωτερικό».[5]

Ο κομμουνάρος Gustave Lefrançais, του οποίου είναι το παραπάνω απόσπασμα, συνδέει την απήχηση της λέξης αυτής αμέσως με την τελευταία στιγμή κοινής της χρήσης, ένα τέταρτο του αιώνα πιο πριν – μία ιερή λέξη του επαναστατικού λεξιλογίου που διαδόθηκε το 1789 και αργότερα πάλι το 1848. Το 'πολίτες' βρισκόταν μεταξύ των προσφωνήσεων που υπήρξαν το 1789 και που κρατήθηκαν ζωντανές χάρη στις μυστικές οργανώσεις και τις επαναστατικές παραδόσεις -το 'πατριώτες', άλλη μία τέτοια λέξη, είχε, για παράδειγμα, ξεπεραστεί από τους νεαρούς σοσιαλιστές και δεν το έβρισκες πουθενά το 1871.

Η ιδιαίτερη, όμως, δύναμη της χρήσης του ‘πολίτες’ από τον Bríosne στη συνάντηση στο Vaux-Hall είχε πιο λίγο να κάνει με ένα ακουστικό γύρισμα στο παρελθόν απ’ ό,τι με τον τρόπο που το ‘πολίτες’, σε αυτή την περίπτωση, δεν υπονοεί μία ιδιότητα μέλους σε ένα εθνικό σώμα αλλά ένα χάσμα εντός αυτού, μία κοινωνική ρωγμή ή διαίρεση που δηλώνεται στην καρδιά του εθνικού σώματος των πολιτών, έναν διαχωρισμό του πολίτη από αυτό που τώρα γίνεται το αντίθετό του, το ωχρό και πεθαμένο ‘κυρίες και κύριοι’ -η μπουρζουαζία, οι νομοταγείς άνθρωποι (*honnêtes gens*).

Και ίσως η λέξη ‘υπονόηση’ να είναι λάθος εδώ, αφού οι λέξεις αποδίδουν μία αναγκαστική ένδειξη κοινωνικού διαχωρισμού, μία ενεργή αυτο-εξουσιοδοτούμενη δήλωση ‘απο-ταυτοποίησης’ -από το κράτος, από το έθνος, από όλα τα έθιμα και τις φαικές ευγένειες που δημιουργούν τη, μεσαιάς τάξης, γαλλική κοινωνία.

Η λέξη *πολίτης* δεν υποδεικνύει πια ένα εθνικό ανήκειν - αναφέρεται στους ανθρώπους που έχουν διαχωρίσει τον εαυτό τους από το εθνικό σύνολο. Και επειδή οι λέξεις αποτελούν μία επερώτηση, μία ευθεία αναφορά σε δεύτερο πρόσωπο, δημιουργούν αυτό το κενό ή διαχωρισμό σε ένα *τώρα*, στη σύγχρονη στιγμή που συγκροτείται από την πράξη της ομιλίας· δημιουργούν **μία νέα χρονικότητα στο παρόν** και, ουσιαστικά, μία ατζέντα -κάτι που όλοι οι λόγοι που εκφωνήθηκαν, παρουσιάζοντας καλοδουλεμένα στατιστικά στοιχεία για τη γυναικεία εργασία, δεν θα μπορούσαν να ξεκινήσουν να δημιουργούν. Μας επιτρέπουν μία κατανόηση του παρόντος, στην πλήρη εξέλιξή του, και ως ιστορία, και ως μεταβολή.

Παραδόξως, ίσως σε αυτή την περίπτωση είναι ακριβώς οι λέξεις ‘κυρίες, κύριοι’, που όταν ειπώνονται και επαναλαμβάνονται, δημιουργούν τον χώρο και τον χρόνο του έθνους, όχι του πολίτη. Η επαναλαμβανόμενη χρονικότητα που δημιουργείται από την *ιεροτελεστική προσφώνηση* ‘κυρίες και κύριοι’ είναι ο κορεσμένος χρόνος του έθνους -ένας χρόνος χωρικός, στην πραγματικότητα, σύμφωνα και με την παρατήρηση του Ερνστ Μπλοχ πως **δεν υπάρχει χρόνος στην εθνική ιστορία, παρά μόνο χώρος.**

«Επομένως, η εθνική υπόσταση», γράφει, «οδηγεί τον χρόνο και, πράγματι, την ιστορία έξω από την ιστορία: υπάρχει μόνο χώρος και οργανικά ναύλα, τίποτε άλλο· είναι αυτή η 'αληθινή συνολικότητα', της οποίας τα θεμελιώδη στοιχεία προορίζονται να απορροφήσουν τον άβολο ταξικό αγώνα του παρόντος...».[6]

Η έννοια *πολίτης* (*citoyen*), απ' την άλλη, μπορεί να είναι αρκετά παλιά και να προέρχεται από μία άλλη στιγμή του πολιτικού παρελθόντος, αλλά η επανεμφάνισή της σε αυτή την περίπτωση δημιουργεί το τώρα μιας κοινής πολιτικής υποκειμενικοποίησης, «τον άβολο ταξικό αγώνα του παρόντος». Καλεί τους ακροατές να γίνουν κομμάτι αυτού του παρόντος. Ο *πολίτης* προσκαλεί έτσι, ένα υποκείμενο που βασίζεται σε πολλές 'απο-ταυτοποιήσεις' -από το κράτος, την Αυτοκρατορία, την αστυνομία και τον κόσμο των λεγόμενων *honnêtes gens*. Η λέξη αυτή δεν απευθύνεται προς τον Γάλλο εθνικό πολίτη. Επικαλείται το ιδεώδες της ελεύθερης γυναίκας και του ελεύθερου άνδρα (*la femme libre, l'homme libre*), ένα μη-εθνικά οριοθετημένο ον, και απευθύνεται και απαντάται από τέτοιους ακροατές αντίστοιχα.

Αυτό που συνέβη στις λαϊκές επανενώσεις και στους συλλόγους άγγιξε τα όρια μίας ημι-Μπεχτικής συνένωσης της παιδαγωγικής και της ψυχαγωγίας. Μια εισφορά εισόδου κάποιων λίγων σεντς χρεωνόταν σε όλους για την πληρωμή του φωτισμού. Οι συναντήσεις των συλλόγων παρείχαν οδηγίες για το παιδαγωγικό όριο μέχρι το οποίο ήταν ανοιχτές προς τη διαβούλευση. Αποτελούσαν «σχολεία για τους ανθρώπους», [7] όπου σύχναζαν, σύμφωνα με τον κομμουνάρο Ελί Ρεκλύ, «πολίτες που στην πλειοψηφία τους δεν είχαν ξαναμιλήσει μεταξύ τους στο παρελθόν» [8] · ήταν «σχολεία εξαχρείωσης, αναταραχής και αποθάρρυνσης», σύμφωνα με κάποιον άλλον σύγχρονο παρατηρητή. [9]

Ταυτόχρονα, οι νυχτερινές συναντήσεις είχαν αντικαταστήσει, επί της ουσίας, τα θέατρα, τα οποία είχαν σφραγιστεί από την κυβέρνηση πριν ακόμα από την Πολιορκία, ενώ κάποιοι τακτικοί ρήτορες έγιναν γνωστοί για την απαστράπτουσα θεατρικότητά

τους. Ο υποδηματοποιός Napoléon Gaillard, σύμφωνα με τον Maxime du Camp, πραγματοποίησε 47 ομιλίες από τον Νοέμβριο του 1868 ως τον Νοέμβριο του 1869, φορώντας συχνά έναν κόκκινο φρυγικό σκούφο.[10] Πριν από την 4^η Σεπτεμβρίου, υπήρχαν κάποια συγκεκριμένα θέματα, που ελέγχονταν και υπόκεινταν σε λογοκρισία, ενώ επικρατούσε μία ιδιαίτερη ανησυχία μεταξύ των ομιλητών για το αν θα περνούσαν σε 'απαγορευμένα εδάφη', προκαλώντας τη διακοπή της διαδικασίας μέσα στη φασαρία και τη βοή της αντιπολίτευσης.

Παρ' όλα αυτά, η κυβερνητική λογοκρισία των θεμάτων που σχετίζονταν με την πολιτική και τη θρησκεία είχε, συχνά, το παράδοξο αποτέλεσμα να επιτρέπει σε ευρύτερες και πιο ευρηματικές τοποθετήσεις να λαμβάνουν χώρα. Ήταν, για παράδειγμα, απαγορευμένο να καταγγέλλονται συγκεκριμένες κυβερνητικές απατεωνιές αλλά οι συζητήσεις για το πώς θα μπει ένα τέλος στην ιδέα της κληρονομιάς μπορούσαν να συμβαίνουν χωρίς έλεγχο.

Η προσπάθεια αποφυγής των στενών παραμέτρων για το τι έκρινε ως πολιτικό η Αυτοκρατορία, επέτρεψε σε ένα πιο πλήρες και ολοκληρωμένο όραμα κοινωνικού μετασχηματισμού να έρθει στην επιφάνεια.

Μπορεί κάποιος να μην μπορούσε να μιλήσει εναντίον του αυτοκράτορα και των λοιπών του αξιωματούχων αλλά μπορούσε να ταχθεί δυναμικά υπέρ της κατάργησης της ιδιωτικής ιδιοκτησίας, ή όπως το είχε θέσει ένας εκ των ομιλητών: «Η ατομική κυριότητα της γης είναι ασυμβίβαστη με τη νέα κοινωνία».[11] Το μίσος για τον καπιταλισμό και η στηλίτευση των 'βαμπίρ' και των 'ανθρωποφάγων' της μπουρζουαζίας αποτελούσαν συχνά θέματα και μάλιστα ιδιαίτερα δημοφιλή σε ομιλητές όπως ο Gaillard père. «Το μεγάλο ερώτημα (μέσα στους συλλόγους) είναι αυτό του ψωμιού, δηλαδή της ιδιοκτησίας: οποιοδήποτε θέμα εμφανίζεται προς συζήτηση έχει να κάνει, στην πραγματικότητα, με αυτό».[12]

Στις δημόσιες αυτές συναντήσεις, όπου ο καθένας ήταν ελεύθερος να μιλήσει αλλά το κοινό σταματούσε όσους το είχαν παρακάνει, καμία πολιτική παράταξη ή γενιά δεν μπορούσε να κυριαρχήσει.

Μετά την 4^η Σεπτεμβρίου, καθώς οι επανενώσεις μετασχηματίστηκαν σε συλλόγους με πιο διακριτές ιδεολογικές θέσεις, συγκεκριμένοι ομιλητές έγιναν 'τακτικοί', συσχετιζόμενοι με συγκεκριμένους συλλόγους. Συνέχιζαν, ωστόσο, να υπάρχουν πάντα οι 'orateurs de hasard', ερασιτέχνες που μιλούσαν για πρώτη φορά, όπως και οι 'orateurs ambulants' που μετακινούνταν, σαν τον Gaillard fils, που διενεργούσε ένα είδους *colportage* διαφορετικών συζητήσεων και εργαζόταν για τη διάδοση στρατηγικών από σύλλογο σε σύλλογο. Ολόκληρος ο σύλλογος, υπό την προεδρία του Μπλανκί, με την ονομασία «Η πατρίδα κινδυνεύει» ήταν απ'τη φύση του 'κινητός', διεξάγοντας συναντήσεις κάθε εβδομάδα σε διαφορετικούς βιαστικά καθορισμένους χώρους, διάσπαρτους μέσα στην πόλη.

Από τους πρώτους μήνες του 1869, η αξίωση για την Κομμούνα μπορούσε να ακουστεί σε όλες τις επανενώσεις και το «**Ζήτω η Κομμούνα!**» ήταν το σύνθημα που αντηχούσε στην αρχή και στο τέλος των συναντήσεων των πιο επαναστατικών συλλόγων, στα βόρεια του Παρισιού: Batignolles, Charonne, Belleville, Villetta.[13] Οι καταγραφές των διαδικασιών των συλλόγων, οι οποίες ως τώρα δημοσιεύονταν από τα ίδια τα μέλη τους ώστε να αντιπαλέψουν την παρερμηνεία των πράξεών τους από την μπουρζουαζία, αποκαλύπτουν ένα είδος κρεσέντου πυρετώδους προσδοκίας γύρω από το «φλέγον ζήτημα της Κομμούνας».[14] Η ιδέα της Κομμούνας άμβλυνε τις διαφορές μεταξύ των αριστερών ομαδοποιήσεων, διευκολύνοντας την αλληλεγγύη, τον συνασπισμό και ένα κοινό σχέδιο:

«θα την αποκτήσουμε σίγουρα την Κομμούνα μας, τη μεγαλειώδη, δημοκρατική και κοινωνική μας Κομμούνα... το φως θα έρθει από τα ύψη της Belleville και του Ménilmontant, για να διώξει τα σκοτάδια του Οτέλ ντε Βιλ [δημαρχείο του Παρισιού]. Θα εξαφανίσουμε κάθε αντίδραση, όπως ο επιστάτης σκουπίζει τα διαμερίσματα τα Σάββατα (παρατεταμένο γέλιο και χειροκρότημα.

Μεγάλη οχλαγωγία στο τέλος της αίθουσας, καθώς ένας πολίτης που φερόταν προσβλητικά πάνω στο διακοσμημένο παρκέ δάπεδο του χώρου, απομακρύνεται βιαίως)». [15]

Οι ομιλητές που μετακινούνταν συχνά από τόπο σε τόπο, βοήθησαν τους επαναστατικούς συλλόγους να συνδεθούν ομοσπονδιακά μεταξύ τους, στην πλέον γνώριμη δομή που ήταν κοινή σε όλες τις εμβρυακές οργανώσεις που προηγήθηκαν της Κομμούνας αλλά ήταν από πολλές απόψεις αδιαχώριστες από αυτήν. Αυτή η δομή, ένα είδος αποκεντρωμένης ομοσπονδίας τοπικών, ανεξάρτητων και εργατικών επιτροπών, οργανωμένες ανά διαμέρισμα (*arrondissement*), είχε υιοθετηθεί από το παρισινό τμήμα της Διεθνούς, που έφτασε να μετράει 50.000 μέλη την άνοιξη του 1870. Επιπλέον, η δομή της Εθνικής Φρουράς είχε και αυτή πλέον 'ομοσπονδιοποιηθεί'. Μέλη της Διεθνούς οργάνωσαν τις πρώιμες 'επιτροπές επαγρύπνησης' (*Vigilance Committees*), που αποτελούνταν από ανθρώπους που επιλέγονταν στις λαϊκές συναντήσεις· αυτές με τη σειρά τους επέλεγαν τους εκπροσώπους τους για την Κεντρική Επιτροπή των Δώδεκα Διαμερισμάτων, που λάμβανε χώρα σε μία αίθουσα στο *Place de la Corderie*, η οποία τους είχε δοθεί από τη Διεθνή.

Όλοι αυτοί οι καρποί και οι αντανάκλασεις της Κομμούνας μαρτυρούν την παρουσία μίας δυνατής αποκεντρωμένης επαναστατικής δομής, οργανωμένης ανά γειτονιά-διαμέρισμα και συνδεδεμένης με τις λαϊκές ανησυχίες, όπως η τροφή και το μίσος για τον κλήρο, με το 'luxe oriental' του και την απαλλαγή του από τη μάχη.

«Να τους ξεγυμνώσουμε [κληρικούς και ιεροσπουδαστές] ως τα εσώρουχά τους και να τους στείλουμε στις επάλξεις!». [16]

Σημειώσεις:

[1] A police official of the Government of National Defense in 1872, cited in Robert Wolfe, "The Origins of the Paris Commune: The Popular Organizations of 1868–71," PhD diss., Harvard University, July 1965, p. 162.

- [2] Chevalier d'Alix, *Dictionnaire de la Commune et des communeux* (La Rochelle: A. Thoreux, [May] 1871), p. 16.
- [3] Wolfe, "The Origins of the Paris Commune," p. 41. Other historians who have emphasized the importance of the popular reunions and committees include Alain Dalotel, Alain Faure, and Jean-Claude Freiermuth, *Aux origines de la Commune* (Paris: Maspero, 1980); Jean Dautry and Lucien Scheler, *Le Comité Central Républicain des vingt arrondissements de Paris* (Paris: Editions sociales, 1960); and Martin Philip Johnson, *The Paradise of Association* (Ann Arbor: University of Michigan Press, 1997).
- [4] Gustave Lefrançais, *Etude sur le mouvement communaliste à Paris en 1871* (Neuchâtel: G. Guillaume Fils, 1871), p. 46.
- [5] Gustave Lefrançais, *Souvenirs d'un révolutionnaire* [1902] (Paris: La Fabrique, 2013), pp. 266–7.
- [6] Ernst Bloch, *Heritage of Our Times* (Berkeley: University of California Press, 1990), p. 90.
- [7] Sébille, Club Folies-Belleville, January 30, 1869, cited in Dalotel et al., *Aux origines de la Commune*, p. 13.
- [8] Elie Reclus, *La Commune de Paris, au jour le jour, 1871, 19 mars-28 mai* (Paris: Schleicher frères, 1908), p. 46.
- [9] Ernest Merson, *Fermez les clubs!* (Paris, 1871), cited in Wolfe, "The Origins of the Paris Commune," p. 163.
- [10] Dalotel et al., *Aux origines de la Commune*, p. 96.
- [11] *Les Orateurs des reunions publiques de Paris en 1869. Compte rendu des séances publiques* (Paris: Imprimerie Town et Vossen, 1869), p. 38.
- [12] Elisée Reclus, letter to Pierre Faure, undated from 1869, *Correspondances*, vol. 3 (Paris: Librairie Schleicher, 1914), p. 63.

[13] Dalotel et al., *Aux origines de la Commune*, pp. 255–6. Meetings in 1869, for example, were devoted to the theme of “The Organization of the Social Commune,” and “The Social Commune: Ways and Means of Execution.”

[14] Gustave de Molinari, *Les Clubs rouges pendant le siège de Paris* (Paris: Garnier, 1871), p. 217.

[15] *Ibid.*, p. 68.

[16] *Ibid.*, pp. 113, 70.

Μετάφραση: **Ιωάννα Μαραβελίδη**

Να Ξανασκεφτούμε την Αναρχία: Με αφορμή το βιβλίο του Carlos Taibo

Χρήστος Καραγιαννάκης

μεταπτυχιακός φοιτητής φιλοσοφίας του ΕΚΠΑ

Ο τίτλος του βιβλίου του Carlos Taibo, *Να ξανασκεφτούμε την αναρχία*[1], μας καλεί σε μια κριτική αναθεώρηση ορισμένων πολιτικών όρων και όχι στην απόρριψη της πυκνής ιστορίας του αναρχικού κινήματος εν συνόλω. Ο ίδιος έχει ασχοληθεί με τα ευρύτερα αναρχικά-ελευθεριακά κινήματα, κυρίως, της Ισπανίας, της Ευρώπης και της Λατινικής Αμερικής.

Το βιβλίο αυτό αποτελεί έναν αναστοχασμό μέσα απ’ τα παραδείγματα του παρελθόντος αλλά και του παρόντος, όπως το αναρχικό κίνημα στη Ισπανία, τα εγχειρήματα χειραφέτησης στη

Λατινική Αμερική και συγκεκριμένα οι Ζαπατίστας. Ο Taibo αναστοχάζεται πάνω στις καθιερωμένες έννοιες και πρακτικές της αναρχίας και προσπαθεί να ανασχηματίσει ένα ελευθεριακό πεδίο δράσης, που στηρίζεται στην άμεση δημοκρατία και την αυτοοργάνωση των κοινωνικών αγώνων. Μέσα απ' το συγγραφικό του έργο[2], εγείρεται η αντιπρότασή του στο κυρίαρχο σύστημα με πρόταγμα την άμεση δημοκρατία, την αποανάπτυξη και τρόπους να ξεφύγουμε απ' τη δίνη του καπιταλισμού.

Η πολιτική φιλοσοφία είναι ενεργή στον χρόνο· οι έννοιες υποβάλλονται σε μια συνεχή ροή εντός του ιστορικού χρόνου, επαναπροσδιορίζονται και δεν έχει νόημα να μιλήσουμε για αυτές χωρίς να αξιοποιήσουμε τα συμπεράσματα που εξάγουμε από τα τωρινά πειράματα χειραφέτησης. Το ενδιαφέρον στοιχείο αυτού του βιβλίου είναι ότι μας δίνει τη δυνατότητα να ισοροπήσουμε ανάμεσα στην πολιτική φιλοσοφία και τα κινήματα, αποτελώντας έτσι μια προσπάθεια να ανοίξει ο δημόσιος διάλογος για τις πρακτικές των κινήματων.

Ο Carlos Taibo στρέφεται, αρχικά, ενάντια στους αυτοαναφορικούς ιδεολογικούς εγκλεισμούς. Δηλαδή, στις στείρες ιδεολογίες που αδυνατούν να περιγράψουν ό,τι ξεφεύγει απ' τα στενά όριά τους και κλείνονται παράγοντας εσωστρέφεια.

Θέτει την ελευθεριακή σκέψη μακριά από προμελετημένες θεωρίες και ντετερμινιστικές διαδικασίες και τονίζει ότι οι ελευθεριακές επαναστάσεις των τελευταίων δεκαετιών νοηματοδοτούνται πρωτίστως ως κοινωνικές και όχι ως πολιτικές. Είναι ένα σημαντικό στοιχείο το ότι η χειραφέτηση των ατόμων σε συλλογικό και ατομικό επίπεδο αποτελεί συγχρόνως καταστροφικό αλλά και δημιουργικό έργο. Οι κοινωνικές επαναστάσεις οφείλουν να γκρεμίζουν τις πατροπαράδοτες εξουσιαστικές αρχές που επιβάλλονται απ' την κυριαρχία του κράτους και να εμποδίζουν την επέκταση των εμπορευματικών σχέσεων σε κάθε τομέα της ανθρώπινης ζωής. Όμως δεν μένουν μόνο σ' αυτό το σημείο, αντιθέτως, προτάσσουν μια νέα πραγματικότητα ενάντια στην εμπορευματοποίηση των ζώων μας και

δημιουργούν αλληλέγγυες, κοινωνικές δομές.

Ο συγγραφέας επιπλέον διακρίνει τα αναρχικά από τα ελευθεριακά κινήματα. Αναρχικά θεωρεί τα κινήματα που έχουν σφιχτή ιδεολογική σχέση με τον αναρχισμό, ενώ ελευθεριακά χαρακτηρίζει τα κινήματα που δεν ανήκουν κατ' ανάγκην στον αναρχικό χώρο, αλλά έχουν κάποιες βασικές ελευθεριακές αρχές και στηρίζονται στην άμεση δημοκρατία, τη συνέλευση και την αυτοδιαχείριση.

Μ' αυτά τα λεγόμενα του Carlos Taibo αναδεικνύεται η **ανάγκη αποϊδεολογικοποίησης των κοινωνικών κινήματων**. Αυτό δεν είναι μια άχρονη ιδέα του συγγραφέα αλλά, αντιθέτως, είναι πολύ σύγχρονη. Θα αναφερθούμε σ' αυτό το σημείο σε κάποιες στενές ιδεολογικές αναγνώσεις, οι οποίες στήνουν εμπόδια στον δρόμο των πραγματικών επαναστάσεων, όπως αυτές της Ροζάβα και των Ζαπατίστας.

Ο Gilles Dauvé το 2015 δημοσίευσε ένα άρθρο με τίτλο «Kurdistan?»[3]. Σ αυτό το άρθρο ασκεί κριτική στους Κούρδους και τονίζει ότι δεν είναι γνήσιοι αναρχικοί και δεν προτάσσουν καμία πραγματική αλλαγή καθώς η δημοκρατική τους επανάσταση στοχεύει στη δημιουργία ενός νέου κράτους που θα χαρακτηρίζεται από την πραγματικότητα του καπιταλισμού και την ανάδυση ενός νέου εθνικισμού.

Αυτό προκύπτει ως απόρροια σκέψης ενός ορθόδοξου μαρξιστή ή αναρχικού, διότι οι Κούρδοι απορρίπτουν κάθε αναφορά στο κίνημά τους ως εργατικό, προλεταριακό και δεν έχουν ως προκαθορισμένο αποκλειστικό στόχο τους την ταξική πάλη. Ενδεχομένως, ο Carlos Taibo να γνωρίζει ένα αντίστοιχο παράδειγμα, που συνέβη αυτή τη φορά με το κίνημα των Ζαπατίστας. Το αμερικανικό περιοδικό *Green Anarchy* δημοσίευσε άρθρο με τίτλο «The EZLN is not anarchist». Δεν προκαλεί εντύπωση το γεγονός ότι οι αυστηρά ιδεολογικοποιημένοι αναρχικοί είδαν τους Ζαπατίστας ως μια μάζα ιθαγενών, οι οποίοι παλεύουν για την προσωπική τους απελευθέρωση και δεν έχουν σαν στόχο την ταξική πάλη και την ταξική χειραφέτηση των

κοινωνιών. [4]

Αυτά είναι υπαρκτά παραδείγματα του τρόπου με τον οποίο η διανόηση που ζητάει την ιδεολογική καθαρότητα αποτελεί εμπόδιο για την έμπρακτη, υλική, κοινωνική επανάσταση.

Είναι αδύνατον να ζητάμε απ' τις κοινωνικές επαναστάσεις να ακολουθούν πιστά τα βιβλία και τη θεωρία. Τα κινήματα χειραφέτησης επαναπροσδιορίζονται στην πράξη και θέτουν επιμέρους στόχους καθώς αναγνωρίζουν την εξουσία ως έμφυτη τάση στην κοινωνία, η οποία διαποτίζει όλες τις κοινωνικές σχέσεις. Δεν στρέφονται αποκλειστικά ενάντια σε μια κεντρική εξουσία, εξιδανικεύοντας την ταξική πάλη αλλά αντιπαλεύουν την εξουσία, η οποία είναι πανταχού παρούσα και ασκείται στη σχέση κάθε σημείου με κάποιο άλλο σημείο[5] ως πατριαρχία, ως επιβολή κυριαρχίας στη φύση κ.ο.κ.

Ο Taibo, προς το τέλος του βιβλίου, διακρίνει την αποσάθρωση του καπιταλισμού και θεωρεί πως η τρομερή ικανότητα προσαρμογής του, η οποία έχει καταφέρει να αφομοιώσει τα κινήματα και τις κοινωνικές αντιδράσεις σε παγκόσμιο επίπεδο, φτάνει σε τέλμα. Τώρα έρχεται μία κρίση, η οποία είναι η μοναδική πραγματική κρίση: η περιβαλλοντική. Οι κρίσεις και η μετέπειτα ευημερία είναι μια καπιταλιστική επινόηση με χρηματοοικονομικούς όρους που χρησιμοποιούνται κάθε φορά για να επιβεβαιώνουν ότι ο τροχός γυρίζει και να μας δίνουν θάρρος να αναμένουμε πάντα ένα λαμπρότερο αύριο. Η αδυναμία του καπιταλισμού όμως δεν αποτελεί θετικό πρόταγμα για εμάς παρά μόνο ένα αρνητικό πρόταγμα που μας ρίχνει στη μάχη για την εύρεση αξιόλογων αντιπροτάσεων και τη γέννηση των δικών μας θέσεων.

Σ' αυτό το σημείο επικεντρώνεται η σκέψη του Carlos Taibo και πολλών άλλων σύγχρονων στοχαστών, οι οποίοι προσπαθούν να ξεπεράσουν το χάσμα μεταξύ πράξης και θεωρίας και να δομήσουν κάτι στέρεο που να μπορεί να σταθεί στα πόδια του. Η επαναστατική πράξη προϋποθέτει την επαναστατική θεωρία και

vice versa, το ένα γεννάει συνεχώς το άλλο. Η σκέψη του ισπανού στοχαστή κατευθύνεται σε κάποιες βασικές αρχές, οι οποίες μπορούν να στηρίξουν τα κοινωνικά κινήματα, να τους δώσουν ρίζες και να τα βοηθήσουν μετέπειτα να αναπτυχθούν με βάση την αυτοδιάθεση των ατόμων. Επίσης, θα προσθέταμε ότι στοχεύει στη δημιουργία μιας **γενικότερης αντι-εξουσιαστικής κουλτούρας**, η οποία ταυτόχρονα καθορίζεται και καθορίζει το περιβάλλον στο οποίο ενυπάρχει, διαδίδοντας ένα ευρύτερο αντικρατικό/αντικαπιταλιστικό πρόταγμα.

Θα μπορούσαμε να πούμε, δανειζόμενοι στοιχεία απ' τη σκέψη των Deleuze και Guattari, ότι η εδαφικοποίηση των αγώνων μας απαιτεί και προϋποθέτει την απεδαφικοποίηση των ιδεών μας. Δηλαδή, τη συνεχή επανεκτίμηση και εξέλιξη των ιδεών μας, τη ρήξη των προηγούμενων ορίων τους και την επανατοποθέτησή τους σε ένα νέο εννοιακό επίπεδο. Μ' αυτόν τον τρόπο μπορούν τα ίδια τα ενεργά, επαναστατικά υποκείμενα να καθίστανται λέκτορες των λέξεών τους και πράττοντες των πράξεων τους.

Στο έργο του, ο Carlos Taibo προσπαθεί να βρει αυτήν την πολυπόθητη ισορροπία μεταξύ θεωρίας και πράξης. Την πράξη που θα μπορεί να οδηγήσει σε μια ολική ρήξη με το υπάρχον, λαμβάνοντας υπόψιν, όμως, τις επιμέρους ιδιαίτερες κοινωνικές ομάδες και τα επιμέρους κοινωνικά ζητήματα. Απ' τη μία μεριά υπάρχουν οι παντοτινοί εργατικοί αγώνες που τίθενται ολικά απέναντι απ' το υπάρχον σύστημα και απ' την άλλη μεριά τα κοινωνικά κινήματα που στοχεύουν στη χειραφέτηση των γυναικών, των ομοφυλόφιλων ατόμων, στην αντιστροφή της σχέσης του ανθρώπου με τη φύση από σχέση εκμετάλλευσης σε σχέση συμβίωσης και σε συνεχώς μεταβαλλόμενα κοινωνικά ζητήματα που προκύπτουν στο υπάρχον.

Αυτό που διακρίνουμε στα κινήματα χειραφέτησης, είναι η γέφυρα που τα μεταλλάσσει από επιμέρους κοινωνικά κινήματα σε κινήματα αμφισβήτησης του υπάρχοντος ως όλον. Αυτή η γέφυρα γίνεται φανερή στην καθημερινή πρακτική των ανθρώπων και την πλήρη αντιπαράθεσή τους με τη λογική του κράτους, η οποία στηρίζεται στην εκμετάλλευση του ανθρώπου, της φύσης και στην

εμπορευματοποίηση κάθε σχέσης. Εναντίωση η οποία εκφράζεται μέσα από την **άμεση δημοκρατία**, τη **συνέλευση**, την **αυτοδιαχείριση**, την **αυτοοργάνωση** και την **αποεμπορευματοποίηση**. Τα κινήματα μπολιασμένα με τις έννοιες αυτές, οι οποίες υπόκεινται σε συνεχή επαναπροσδιορισμό, δείχνουν τον δρόμο για την ολική αμφισβήτηση του υπάρχοντος και αναδεικνύουν μια αντιπρόταση όσον αφορά τον τρόπο λειτουργίας μιας κοινότητας ανθρώπων και την αλληλεπίδραση μεταξύ αυτών.

Η άμεση δημοκρατία λαμβάνει τον ρόλο του μέσου αλλά και του σκοπού στο έργο του Carlos Taibo, ο οποίος βλέπει στον ελευθεριακό κόσμο και στις πρακτικές του μια ρητή υπεράσπιση της άμεσης δημοκρατίας.

Τα χαρακτηριστικά αυτής, σύμφωνα με το έργο του, είναι η άρνηση της ανάθεσης και της αντιπροσώπευσης, η πρόταση για οργανώσεις χωρίς ηγετικές θέσεις και η απόρριψη κάθε κυβέρνησης. Τα απλά αυτά χαρακτηριστικά συμπυκνώνονται στην αντι-ιεραρχική, αμεσοδημοκρατική, οριζόντια λειτουργία των κινήματων.

Όσον αφορά την οργάνωση πολιτικών κοινοτήτων, αυτές οι αρχές απαιτούν, προφανώς, αποκέντρωση, αποσυμφόρηση και μείωση του όγκου των κοινοτήτων. Έτσι, η λογική της άμεσης δημοκρατίας τίθεται σε ευθεία αντιπαράθεση με τη λογική των κομμάτων και του κράτους και επιδιώκει τη θέσμιση οργάνων που λειτουργούν με οριζόντιο τρόπο, διαχέοντας όσο το δυνατόν περισσότερο την εξουσία. Οι παραπάνω αρχές πλέον συμπεριλαμβάνονται στη θεωρία του ελευθεριακού κοινοτισμού καθώς και του δημοκρατικού συνομοσπονδισμού, το σύστημα οργάνωσης που ακολουθούν οι Κούρδοι στη Ροζάβα. Η άμεση δημοκρατία προτάσσει την άμεση δράση, η οποία έχει πρωταγωνιστές τα ίδια τα πράττοντα υποκείμενα και στοχεύει στην αυτοδιαχείριση των ζώων τους. Τα μέσα και οι σκοποί εναρμονίζονται στην άμεση δράση, η οποία γεννιέται απ' τη βούληση των ίδιων των ατόμων στην άμεση δημοκρατία.

Μ' αυτόν τον τρόπο δεν τίθεται αποκλειστικά το δικαίωμα ανυπακοής στο υπάρχον σύστημα αλλά και η βούληση για απτές αλλαγές της πραγματικότητας. Εδώ, μπορούμε να διακρίνουμε να αναδύεται μία έννοια πολυσυζητημένη, αυτή της ουτοπίας. Η ουτοπία, όμως, όπως αναγιγνώσκεται από την ελευθεριακή κουλτούρα, όχι όπως είχε τεθεί απ' τον Karl Mannheim ως ένας ου-τόπος, εξωπραγματικός[6], αλλά ως η κοινωνική πραγμάτωση της ασυνείδητης επιθυμίας κατά τη συνάντησή της με την ιστορική συνειδητοποίηση, έτσι όπως τέθηκε απ τον Ernst Bloch[7]. Ακόμα καλύτερα, με ντελεζιανούς όρους, η επανάσταση είναι ένα είδος ουτοπίας, ένα γίγνεσθαι εντός του οποίου ξεπροβάλλει η επαναστατική δύναμη της δημιουργίας· δημιουργώ σημαίνει αντιστέκομαι[8]. Γι' αυτό ακριβώς, στόχος και ζητούμενο, πλέον, της επαναστατικής θεωρίας αλλά και δράσης, είναι η δημιουργία μέσω της αυτοθέσμησης των ίδιων των κινημάτων.

Έχει ειπωθεί στην ιστορία πολλές φορές ότι τελικά για τα κινήματα της ελευθερίας «οι μεγαλύτερες νίκες μας είναι οι ήττες μας». Μπορούμε να υποθέσουμε ότι η επανάσταση είναι ένα συμβάν, δηλαδή μια επιθυμία, μια συνεχής κίνηση, η οποία όταν πραγματωθεί χάνει τη δυναμική της και καταστέλλει την επαναστατική επιθυμία των ατόμων[9]. Η επανάσταση είναι ένα γίγνεσθαι και είναι ίσως αλήθεια ότι θα μένει πάντα ανοιχτή στον χρόνο. Γι' αυτό όταν θέλουμε να μιλήσουμε για τις νίκες του ελευθεριακού κινήματος μιλάμε για τις εξεγέρσεις του Λατινικού Νότου, τους Ζαπατίστας, τους Ισπανούς αναρχικούς του '30, καθώς φυσικά και για τη Ροζάβα αλλά και τις αυθόρμητες εξεγέρσεις όπως ο Μάης του '68. Αυτές είναι εξεγέρσεις και επαναστάσεις που χαράσσουν νέα νοήματα και αιωρούνται στον ιστορικό χρόνο προς συνεχή ερμηνεία και επαναξιολόγηση.

Αναφορές:

[1] Κάρλος Τάιμπο, *Να ξανασκεφτούμε την αναρχία*, μτφρ. Νίκος Κοκκάλας, Οι εκδόσεις των συναδέλφων, Αθήνα 2017.

- [2] Βλ. επίσης, Κάρλος Τάιμπο, *Η πρόταση της αποανάπτυξης*, μτφρ. Νίκος Κοκκάλας, Οι εκδόσεις των συναδέλφων, Αθήνα 2012.
- [3] Gilles Dauvé, Tristan Leoni, «Kurdistan?», Ιανουάριος 2015, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: https://ddt21.noblogs.org/?page_id=324.
- [4] Βλ. Yavor Tarinski, «Beyond ideology. Rethinking contextuality», Αύγουστος 2015, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <https://www.babylonia.gr/2015/08/01/beyond-ideology-rethinking-contextuality/>.
- [5] Michel Foucault, *Ιστορία της σεξουαλικότητας. 1. Η βούληση για γνώση*, μτφρ. Τάσος Μπέτζελος, Πλέθρον 2011, σ. 110.
- [6] Karl Mannheim, *Ideology and utopia. An introduction to the sociology of knowledge*, μτφρ. Louis Wirth και Edward Shils, Νέα Υόρκη: Harcourt, Brace και Λονδίνο: Routledge & Kegan Paul, Νέα Υόρκη και Λονδίνο 1954, σσ. 173-175.
- [7] Maynard Solomon, *Μαρξ και Μπλοχ. Στοχασμοί πάνω στην ουτοπία και την τέχνη*, μτφρ. Στέφανος Ροζάνης, Έρασμος, Αθήνα 2017, σ. 38.
- [8] Gilles Deleuze, Pierre-Félix Guattari, *Τι είναι φιλοσοφία;*, μτφρ. Σταματίνα Μανδηλαρά, Καλέντης, Αθήνα 2004, σ. 131.
- [9] Gilles Deleuze, Pierre-Félix Guattari, *Για τον καπιταλισμό και την επιθυμία. Με μια παρέμβαση του Pierre Clastres*, μτφρ. Παναγιώτης Καλαμαράς, Ελευθεριακή κουλτούρα, Αθήνα 2015, σ. 11.
-

Ομιλία Ζακ Ρανσιέρ | B-FEST 6 (Βίντεο)

Η ομιλία του Ζακ Ρανσιέρ στο Διεθνές Αντιεξουσιαστικό Φεστιβάλ του Περιοδικού Βαβυλωνία “B-FEST” που έλαβε χώρα στις 27/05/17 με τίτλο «**Δημοκρατία, Ισότητα και Χειραφέτηση σε έναν Κόσμο**»

που **Αλλάζει**».

Μέρος I Εισαγωγή:

[youtube id="wSiI4wH08RA"]

Μέρος II Εισήγηση:

[youtube id="7i-WSA6ehSg"]

Μέρος III Συζήτηση:

[youtube id="trvgMGbkabE"]

Η ομιλία του Γάλλου φιλοσόφου δημοσιεύεται ολόκληρη και σε μορφή κειμένου στα ελληνικά **εδώ**. Η αγγλική του εκδοχή **εδώ**.

Ζακ Ρανσιέρ: Δημοκρατία, Ισότητα και Χειραφέτηση σε έναν Κόσμο που Αλλάζει

Ζακ Ρανσιέρ

Μετάφραση: Αλέξανδρος Σχισμένος

Θα αρχίσω από τον κόμβο ανάμεσα σε δύο από τις έννοιες που προτάθηκαν προς συζήτηση για το πάνελ μας: την ισότητα και τη χειραφέτηση. Θα παραθέσω εν συντομία τα δύο κύρια σημεία που υποδηλώνονται, για μένα, στην ιδέα της χειραφέτησης.

Το πρώτο είναι ότι η ισότητα δεν είναι κάποιος στόχος στον οποίο πρέπει να φτάσουμε. Δεν πρόκειται για ένα κοινό επίπεδο, ένα ισοδύναμο ποσό πλούτου ή μία ταυτότητα βιοτικών συνθηκών που πρέπει να επιτευχθεί ως συνέπεια της ιστορικής εξέλιξης και της στρατηγικής δράσης. Αντιθέτως, είναι ένα σημείο

αφετηρίας. Αυτή η πρώτη αρχή προσδένεται άμεσα με μία δεύτερη: η ισότητα δεν είναι ένα κοινό μέτρο μεταξύ ατόμων, είναι μία ικανότητα μέσω της οποίας τα άτομα δρουν ως οι κάτοχοι της κοινής εξουσίας[1], μίας εξουσίας που ανήκει σε όλους. Αυτή η ικανότητα καθεαυτή δεν είναι ένα δεδομένο του οποίου η κατοχή μπορεί να ελεγχθεί. Θα πρέπει να προϋποτίθεται ως αρχή δράσης αλλά επαληθεύεται μόνο από τη δράση καθεαυτή. Η επαλήθευση δεν συνίσταται στο γεγονός πως η δράση μου παράγει την ισότητα ως αποτέλεσμα. Πραγματώνει την ισότητα ως διαδικασία. Δρω, δρούμε ως εάν όλα τα ανθρώπινα όντα έχουν την ίδια διανοητική ικανότητα. Χειραφέτηση κατά πρώτον σημαίνει την υποστήριξη της προϋπόθεσης: είμαι ικανός, είμαστε ικανοί να σκεφτούμε και να δράσουμε δίχως αφέντες. Όμως είμαστε ικανοί στο βαθμό που σκεφτόμαστε ότι όλα τα ανθρώπινα όντα είναι προικισμένα με την ίδια ικανότητα. Δεύτερον, χειραφέτηση σημαίνει τη διαδικασία μέσω της οποίας επαληθεύουμε αυτή την προϋπόθεση. **Η ισότητα δεν είναι δεδομένη, είναι διαδικασιακή[2]. Και δεν είναι ποσοτική, είναι ποιοτική.**

Η ιδέα της χειραφέτησης απορρίπτει την αντίθεση, την οποία θέτει η αποκαλούμενη «φιλελεύθερη» παράδοση, ανάμεσα στην ελευθερία, θεωρημένη ως την εσωτερη αυτόνομη εξουσία[3] και αξιοπρέπεια του ατόμου και την ισότητα, θεωρημένη ως τους εξαναγκασμούς που θέτει η συλλογικότητα επί των ατόμων. Το ελεύθερο είναι ακριβώς όπως το ισάξιο: δεν ορίζει μια ιδιότητα των ατόμων. Ορίζει την μορφή της δράσης τους και της σχέσης τους προς τα άλλα άτομα. Η προϋπόθεση της ίσης ικανότητας είναι μία αρχή κοινής ελευθερίας που αντιτίθεται στην προϋπόθεση ότι τα ανθρώπινα όντα μπορούν να δράσουν λογικά μόνο ως άτομα και να συνεργαστούν λογικά σε μία κοινότητα σύμφωνα με την αρχή της υποταγής.

Η αυτονομία είναι μία έννοια κλειδί στη μοντέρνα χειραφετητική πολιτική. Όμως θα πρέπει να την κατανοήσουμε σωστά. Δεν σημαίνει την αυτόνομη δύναμη ενός υποκειμένου που αντιτίθεται σε εξωτερικές δυνάμεις: σημαίνει μία μορφή της σκέψης, της πράξης και της οργάνωσης απαλλαγμένη από την προϋπόθεση της

ανισότητας, απαλλαγμένη από τους ιεραρχικούς περιορισμούς και το ιεραρχικό δόγμα. Σημαίνει την αντιπαράθεση δύο ειδών κοινής λογικής και δύο κοινών κόσμων[4], ένας εκ των οποίων βασίζεται στη διαδικασία επαλήθευσης της ανισότητας ενώ ο άλλος στη διαδικασία επαλήθευσης της ισότητας. Αυτό συνεπάγεται η έννοια της διαφωνίας που πρότεινα για να εννοιοποιήσω την πολιτική σύγκρουση. Η διαφωνία δεν είναι μία σύγκρουση δυνάμεων, ούτε ακόμη και μία σύγκρουση ιδεών και αξιών. Είναι μία σύγκρουση μεταξύ δύο κοινών κόσμων ή δύο κοινών λογικών[5]. Αυτό σημαίνει το σενάριο της απόσχισης των Ρωμαίων πληβείων στον Αβεντίνο λόφο, που τοποθέτησα στο κέντρο της ανάλυσής μου του τι σημαίνει διαφωνία. Στο πλαίσιο της κοινής λογικής η οποία στηρίζει την κυριαρχία των πατρικίων, δεν μπορεί να υπάρξει διάλογος μεταξύ των πατρικίων και των πληβείων, διότι οι πληβείοι δεν μιλούν. Απλώς κάνουν θόρυβο. Η προϋπόθεση της ανισότητας δεν είναι μια απλή ιδέα, ενσαρκώνεται στην απτή πραγματικότητα ενός αισθητού κόσμου έτσι ώστε οι πληβείοι να μην αρκεί απλώς να υποστηρίξουν ότι είναι και αυτοί ομιλούντα όντα, αλλά να πρέπει επίσης να επινοήσουν μία ολόκληρη δραματουργία προκειμένου να δημιουργήσουν τον αισθητό κόσμο όπου το προηγουμένως αδιανόητο -και ακόμη αδιανόητο- γεγονός ότι μιλούν να γίνει καταληπτό.

Αυτή η ιδέα της χειραφέτησης μας κάνει να σκεφτόμαστε την πολιτική με όρους σύγκρουσης κόσμων σε αντίθεση με την κυρίαρχη ιδέα που την αφομοιώνει σε μία σύγκρουση δυνάμεων. Είναι μία σύγκρουση κοινών κόσμων. Κοινωνική χειραφέτηση δεν είναι η επιλογή της κοινότητας έναντι του ατομικισμού. Η ίδια η αντιπαράθεση της κοινότητας στον ατομικισμό είναι δίχως νόημα. Μία μορφή κοινότητας είναι πάντοτε, την ίδια στιγμή και μία μορφή ατομικότητας. Το ζήτημα δεν είναι η παρουσία ή απουσία κοινωνικών δεσμών, το ζήτημα είναι η φύση τους.

Ο καπιταλισμός δεν είναι η βασιλεία της ατομικότητας: οργανώνει αφ' εαυτού έναν ίδιο κοινό κόσμο, έναν κοινό κόσμο που βασίζεται στην ανισότητα και διαρκώς την αναπαράγει έτσι ώστε εμφανίζεται ως ο κόσμος -ο πραγματικός, υπαρκτός κόσμος

στον οποίο ζούμε, κινούμαστε, αισθανόμαστε, σκεφτόμαστε και δρούμε. Είναι ο ήδη υπαρκτός κόσμος με τους μηχανισμούς και τους θεσμούς του. Μπροστά στα αισθητά τεκμήριά του ο κόσμος της ισότητας μοιάζει σαν ένας πάντοτε ασαφής κόσμος, που πρέπει διαρκώς να επανασχεδιάζεται, να ανασυγκροτείται από μία πολλαπλότητα μοναδικών επινοήσεων από δράσεις, σχέσεις και δίκτυα που έχουν ιδιαίτερες μορφές χρονικότητας και ιδιαίτερους τρόπους αποτελεσματικότητας. Γι' αυτό η απόσχιση των πληβείων στον Αβεντίνο λόφο είναι παραδειγματική[6]: ο κόσμος της ισότητας είναι ένας «κόσμος υπό κατασκευή», ένας κόσμος που γεννιέται από συγκεκριμένες ρήξεις στην κυρίαρχη κοινή λογική, από διαταραχές της «κανονικής» πορείας του κόσμου. Συνεπάγεται την κατάληψη συγκεκριμένων χώρων, την επινόηση συγκεκριμένων στιγμών όταν το ίδιο το τοπίο του αντιληπτού, του νοητού και του δυνατού αναδιαμορφώνεται ριζοσπαστικά. Η σύγκρουση των κόσμων είναι επί της αρχής της δυσυμμετρική.

Όμως είναι γεγονός ότι αυτή η δυσυμμετρία έχει συγκαλυφθεί για καιρό από το τεκμήριο ενός μέσου όρου που έμοιαζε να είναι κοινός στον κόσμο της ισότητας και στον κόσμο της ανισότητας και ακόμη να προσδιορίζει την ίδια στιγμή έναν κόσμο και μία δύναμη. Αυτός ο όρος ήταν η εργασία -με το δίδυμό της, που αποκαλείται μόχθος[7]. Από τη μία, εργασία ήταν το όνομα της δύναμης που ο καπιταλισμός συγκρότησε και οργάνωσε προς το συμφέρον του και η πραγματικότητα της κατάστασης εκείνων που ο καπιταλισμός εκμεταλλευόταν. Μα, από την άλλη, ήταν η δύναμη που θα μπορούσε να ανασυγκροτηθεί ενάντια σε εκείνη την καπιταλιστική εξουσία, να ανασυγκροτηθεί συνάμα ως μία δύναμη αγώνα στο παρόν και ως η μορφή ζωής του μέλλοντος. Κατ' αυτόν τον τρόπο ο κόσμος του μόχθου παρουσιάστηκε σαν να είναι συνάμα και το προϊόν της ανισότητας και ο παραγωγός της ισότητας. Οι δύο διαδικασίες συμπτύχθηκαν σε μία μοναδική διαδικασία.

Η Μαρξιστική παράδοση έστησε αυτή τη σύζευξη στο πλαίσιο του «προοδευτικού» σεναρίου, σύμφωνα με το οποίο η ανισότητα είναι

ένα μέσο, ένα ιστορικό στάδιο που πρέπει να διαβούμε, προκειμένου να παράγουμε την ισότητα. Είχε ειπωθεί πως ο καπιταλισμός παράγει όχι μόνο τις υλικές συνθήκες ενός κόσμου ισότιμης μοιρασιάς του κοινού πλούτου, μα ακόμη και την κοινωνική τάξη που θα τον ανατρέψει και θα οργανώσει τον επερχόμενο κοινό κόσμο. Για να παίξει αυτό το ρόλο, η οργάνωση των εργατών έπρεπε να αναλάβει και να εσωτερικεύσει, πρώτα στο παρόν του αγώνα και ύστερα στο μέλλον της συλλογικής παραγωγής, την αρετή που τους είχε ενσταλαχτεί από τον καπιταλισμό, την αρετή της εργοστασιακής πειθαρχίας.

Η αναρχική παράδοση αντιπαρέθεσε σε αυτή την ιδέα της ανισότητας που παράγει ισότητα μία άλλη άποψη, που δίνει έμφαση στη θέσμιση ελεύθερων εργατικών κολεκτίβων που προεικονίζουν την επερχόμενη κοινότητα διαμέσου τόσο των εξισωτικών μορφών οργάνωσης, όσο και της θέσμισης στο παρόν μορφών συνεργατικής εργασίας και άλλων μορφών ζωής. Όμως αυτή η αντίθετη άποψη πάλι βασιζόταν στην ιδέα του «μέσου όρου»: την ιδέα της εργασίας σαν να ήταν την ίδια στιγμή μια μορφή ζωής, μια συλλογική μορφή αγώνα και η μήτρα ενός επερχόμενου κόσμου. Είναι σαφές ότι η εργασία δεν μπορεί πια να θεωρείται σήμερα σαν η ταυτότητα μιας δύναμης και ενός κόσμου, η ταυτότητα μιας μορφής αγώνα του παρόντος και μιας μορφής ζωής του μέλλοντος. Πολλά έχουν ειπωθεί είτε για το τέλος της εργασίας, είτε για το γεγονός ότι έχει γίνει άυλη. Όμως ο καπιταλισμός δεν έγινε άυλος, ακόμη και αν κομμάτι της παραγωγής του είναι γνώση, επικοινωνία, πληροφορία και ούτω καθεξής. Η υλική παραγωγή δεν εξαφανίστηκε από τον κοινό κόσμο που η ίδια οργανώνει. Αντιθέτως, μετατοπίστηκε, μακριά από τους αρχαίους τόπους της στην Γηραιά Ευρώπη, σε νέους τόπους, όπου η εργατική δύναμη ήταν φθηνότερη και πιο συνηθισμένη στην υπακοή. Και η μη-υλική παραγωγή συνεπάγεται συνάμα και κλασικές μορφές εξαγωγής υπεραξίας από κακοπληρωμένους εργάτες και μορφές άμισθου μόχθου που παρέχεται από τους ίδιους τους καταναλωτές. **Η εργασία δεν εξαφανίστηκε. Αντιθέτως, κατακερματίστηκε, ξεσχίσθηκε, και διασκορπίστηκε σε διάφορα μέρη και διάφορες μορφές ύπαρξης διαχωρισμένες η μία από την**

άλλη, ώστε να μην συνιστούν πλέον έναν κοινό κόσμο.

Μαζί με την οικονομική διαταραχή ήρθαν οι νομικές μεταρρυθμίσεις που υιοθετήθηκαν σε όλον τον κόσμο προκειμένου να καταστήσουν την εργασία ξανά μια ιδιωτική υπόθεση. Αυτές οι μεταρρυθμίσεις δεν αφαίρεσαν μόνο τα δικαιώματα και τα κοινωνικά βοηθήματα που είχαν κατακτηθεί από τους αγώνες των εργατών στο παρελθόν, έτειναν επίσης να μετατρέψουν την εργασία, τους μισθούς, τα εργασιακά συμβόλαια και τις συντάξεις σε μία απλή ιδιωτική υπόθεση, που αφορά τους εργάτες έναν έναν ξεχωριστά και όχι πλέον ως συλλογικότητα. Η εργασία δεν έχει εξαφανιστεί αλλά έχει απογυμνωθεί από την εξουσία που την καθιστούσε την υλικά υπαρκτή αρχή ενός νέου κόσμου, ενσάρκωμένου σε μία δεδομένη κοινότητα. Αυτό σημαίνει πως είμαστε τώρα υποχρεωμένοι να σκεφτούμε τη διαδικασία της χειραφέτησης, τη διαδικασία της ισότητας να φτιάχνει τον δικό της κόσμο ως συγκεκριμένη διαδικασία, αποσυνδεδεμένη από τους μετασχηματισμούς της παγκόσμιας οικονομικής διαδικασίας.

Βλέπουμε επίσης τη δυσκολία να αντιμετωπίσουμε αυτή την κατάσταση. Νομίζω ότι αυτή η νέα κατάσταση και η δυσκολία να την αντιμετωπίσουμε εκφράζεται τέλεια από τα συνθήματα που αντήχησαν σε διάφορες γλώσσες κατά τη διάρκεια των πρόσφατων κινημάτων: “Democracia Real Ya”, “Nuit Debout”, “Occupy Everything”, “Να μην ζήσουμε σαν δούλοι”. Όλα τους έχουν την αποτελεσματικότητά τους σε μία ασαφή διάδραση ανάμεσα στη λογική της σύγκρουσης δυνάμεων και στη λογική της σύγκρουσης κόσμων.

Το «να καταλάβουμε» και η «κατάληψη»[8] είναι τα πιο εύγλωττα παραδείγματα αυτής της ασάφειας. Προέρχονται από την ιστορική παράδοση του αγώνα της εργατικής τάξης. Οι «απεργίες παραμονής στον χώρο»[9] του παρελθόντος, απεργίες κατά τη διάρκεια των οποίων οι εργάτες καταλάμβαναν τον χώρο εργασίας, κατέστησαν τη σύγκρουση δυνάμεων ταυτόσημη με την εκδήλωση της ισότητας. Οι εργάτες, όχι μόνο μπλόκαραν τον μηχανισμό της εκμετάλλευσης, αλλά επίσης επικύρωσαν μία συλλογική κατοχή του χώρου εργασίας και των εργαλείων της εργασίας και μετέτρεψαν

έναν χώρο αφιερωμένο στη δουλειά και την υπακοή σε έναν τόπο ελεύθερης κοινωνικής ζωής. Η νέα «κατάληψη» αναλαμβάνει την αρχή του μετασχηματισμού της λειτουργίας ενός χώρου. Όμως αυτός ο χώρος δεν είναι πλέον ένας εσωτερικός χώρος, ένας χώρος καθορισμένος εντός της διανομής των οικονομικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων. Δεν είναι πλέον ένας τόπος απτής σύγκρουσης ανάμεσα στο Κεφάλαιο και την Εργασία.

Καθώς το Κεφάλαιο έχει, ολοένα και περισσότερο, γίνει μία δύναμη εκτόπισης που καταστρέφει τους τόπους όπου θα μπορούσε να στηθεί η σύγκρουση, η κατάληψη τώρα λαμβάνει χώρα στους χώρους που είναι διαθέσιμοι: σε αυτά τα κτίρια που οι απρόβλεπτες εξελίξεις της αγοράς ακινήτων έχουν αφήσει άδεια ή στους δρόμους που κανονικά είναι προορισμένοι για την κυκλοφορία των ατόμων και των προϊόντων -και κάποιες φορές για τις πορείες των διαδηλωτών. Η διαδικασία της κατάληψης μεταμορφώνει αυτούς τους χώρους που ήταν προορισμένοι για την κυκλοφορία των προσώπων, των αγαθών και των αξιών σε τόπους όπου οι άνθρωποι μένουν, και επικυρώνουν, μέσα από το απλό γεγονός της παραμονής τους εκεί, την αντίθεσή τους στις καπιταλιστικές εξουσίες της κυκλοφορίας και της εκτόπισης.

Η λέξη «κατάληψη» παραμένει η ίδια και σημαίνει ακόμη τη διαστρέβλωση της κανονικής χρήσης ενός χώρου όμως η διαδικασία του καταλαμβάνειν δεν πρόκειται πια για μία σύγκρουση δυνάμεων για την κατοχή ενός στρατηγικού τόπου στη διαδικασία της οικονομικής και κοινωνικής αναπαραγωγής. Έχει μετατραπεί σε μία σύγκρουση κόσμων, μία μορφή συμβολικής απόσχισης που υλοποιείται και συμβολίζεται σε έναν τόπο παραπέρα. Το κίνημα Occupy Wall St. έλαβε χώρα σε ένα πάρκο που βρίσκεται δίπλα ακριβώς από το κέντρο αυτής της χρηματοοικονομικής εξουσίας που κατέστρεψε τα εργοστάσια τα οποία ήταν προηγουμένως οι τόποι των κινημάτων κατάληψης. Το ισπανικό κίνημα των Indignados δημιούργησε, κατά τη διάρκεια μιας προεκλογικής καμπάνιας, συνελεύσεις που αυτοπαρουσιάστηκαν ως η έδρα της «πραγματικής δημοκρατίας τώρα». **Η πραγματική δημοκρατία τέθηκε απέναντι στην αυτο-αναπαραγωγή της κάστας των αντιπροσώπων.**

Όμως η «πραγματική δημοκρατία» σήμαινε επίσης, στη Μαρξιστική παράδοση, το μέλλον της υλικής ισότητας που αντιπαρατέθηκε στην αστική «τυπική δημοκρατία». Ήταν ένα μέλλον που υποσχέθηκαν ως το αποτέλεσμα της κατάληψης της εξουσίας του Κράτους και της συλλογικής οργάνωσης της παραγωγής. Τώρα, προσδιορίζει μία μορφή σχέσης μεταξύ των ανθρώπινων όντων που θα πρέπει να ασκείται στο παρόν τόσο ενάντια, όσο και εκτός από το ιεραρχικό σύστημα αντιπροσώπευσης. Η πραγματική δημοκρατία, κατά μία έννοια, έγινε πιο τυπική από ό,τι η «τυπική δημοκρατία» που στιγματίστηκε από τη Μαρξιστική παράδοση. Όχι μόνο εξίσωσε την πραγμάτωση της ισότητας με τη μορφή της συνέλευσης όπου όλα τα άτομα έχουν ίσο δικαίωμα, αλλά επίσης επέβαλλε έναν αριθμό κανονισμών, όπως την ισότητα του χρόνου που δινόταν σε όλους τους ομιλητές και τη δύναμη των ατόμων να μπλοκάρουν την απόφαση της πλειοψηφίας.

Η κατάληψη έχει γίνει το όνομα μιας απόσχισης. Όμως αυτή η απόσχιση δεν είναι πλέον η δράση μιας συγκεκριμένης κοινότητας που διεκδικεί τα δικαιώματά της. Αντιθέτως, φαίνεται να είναι η υλοποίηση μιας βλέψης προς το κοινό[10], σαν το κοινό να είναι κάτι που χάθηκε, κάτι που θα έπρεπε να ανασυγκροτηθεί μέσω της συγκεκριμένης πράξης της συγκέντρωσης μίας πολλαπλότητας ανώνυμων ατόμων που επιτελούν το «είμαστε ίσοι» ως το ίδιο με το «είμαστε από κοινού»[11]. Γι' αυτόν τον λόγο αυτή η απόσχιση, αυτό το είναι-παραπέρα[12], εκφράστηκε με παράδοξους όρους, και ιδιαιτέρως με το παράξενο σύνθημα που υιοθετήθηκε από πολλές συνελεύσεις σαν επιβεβαίωση της πραγματικής δημοκρατίας: «Ομοφωνία[13] αντί για ηγέτες». Μοιάζει παράδοξο να τίθεται η ομοφωνία σαν η ιδιαίτερη αρετή της διαφωνούσας συνέλευσης που συγκαλείται σε κατειλημμένους χώρους. Θα μπορούσε να αντιταχθεί η άποψη πως η διαφωνία[14] συνίσταται ακριβώς στη θέσμιση μιας άλλης μορφής κοινότητας που βασίζεται στην οριζοντιότητα και τη συμμετοχή. Όμως το πρόβλημα της δημοκρατίας δεν αφορά τόσο τον αριθμό των ανθρώπων που μπορούν να συμφωνήσουν στο ίδιο σημείο, όσο αφορά την ικανότητα να επινοούμε νέες μορφές συλλογικής πραγμάτωσης της ικανότητας του καθενός.

Με το να υπογραμμίζω αυτό το παράδοξο, δεν θέλω να υποτιμήσω αυτά τα κινήματα. Κάποιοι άνθρωποι αντέταξαν στον πασιφισμό των συνελεύσεων την ανάγκη της άμεσης δράσης που να αντιτίθεται μετωπικά στον εχθρό. Όμως η «σύγκρουση με τον εχθρό καθεαυτό» μπορεί να νοηθεί και να ασκηθεί με διαφορετικούς τρόπους και οι περισσότερες μορφές άμεσης δράσης που αντιπαρατέθηκαν στις ειρηνικές συνελεύσεις -για παράδειγμα οι καταστροφές σε ATM, τζαμαρίες μαγαζιών και δημόσια γραφεία- είχαν τον ίδιο χαρακτήρα με αυτές: ήταν επίσης συμβολικές εκφράσεις μιας σύγκρουσης κόσμων, παρά στρατηγικές δράσεις σε έναν αγώνα για εξουσία. Άλλοι άνθρωποι κατέκριναν αυτή την έλλειψη στρατηγικής· είπαν ότι αυτά τα κινήματα δεν μπορούσαν να αλλάξουν τίποτε στην καπιταλιστική κυριαρχία και έκαναν νέες εκκλήσεις για την οικοδόμηση οργανώσεων πρωτοπορίας με σκοπό την κατάληψη της εξουσίας. Όμως μια τέτοια απάντηση είναι ανίκανη να επιλύσει τα παράδοξα της χειραφέτησης. Η στρατηγική θέαση του κόσμου που την τροφοδοτεί είναι μια άποψη της ανισότητας ως παραγωγό της ισότητας. Αυτή η στρατηγική εφαρμόστηκε από τα κομμουνιστικά κόμματα και τα σοσιαλιστικά κράτη του 20^{ου} αιώνα και όλοι γνωρίζουμε τα αποτελέσματά τους. **Η ανισότητα παράγει μόνο ανισότητα και το κάνει αδιάκοπα.** Επιπλέον, αυτή η στρατηγική άποψη έχει χάσει τη βάση όπου στηριζόταν, δηλαδή την πραγματικότητα της εργασίας/μόχθου ως έναν κοινό κόσμο.

Τώρα αντιμετωπίζουμε ξανά τη δυσσυμμετρία ανάμεσα στη διαδικασία της ισότητας και τη διαδικασία της ανισότητας. Η ισότητα δεν δημιουργεί κόσμους με τον ίδιο τρόπο με την ανισότητα. Δουλεύει, ως έχει, στα διαλείμματα του κυρίαρχου κόσμου, επικαλύπτοντας τον «κανονικό» -εννοώντας τον κυρίαρχο- ιεραρχικό τρόπο της δημιουργίας κόσμων. Και μία από τις κύριες όψεις της δυσσυμμετρίας είναι ακριβώς το γεγονός ότι η διαδικασία της ισότητας απορρίπτει τον ίδιο τον διαχωρισμό μέσων και σκοπών ο οποίος χαρακτηρίζει τη στρατηγική της παραγωγής της ισότητας μέσω της ανισότητας. Αυτό σημαίνει, τελικά, ελευθερία.

Η ελευθερία δεν είναι ζήτημα μιας επιλογής που κάνουν τα άτομα. Είναι ένα τρόπος πράξης. Μια ελεύθερη δράση ή μια ελεύθερη σχέση είναι μία δράση ή μία σχέση που βρίσκει το επίτευγμά της στον εαυτό της, στην επαλήθευση μιας ικανότητας και όχι πλέον σε ένα εξωτερικό αποτέλεσμα. Στις ιεραρχικές κοινωνίες του παρελθόντος αποτελούσε το προνόμιο μιας ολιγομελούς κατηγορίας ανθρώπινων όντων, που αποκαλούνταν οι «ενεργοί άνδρες» σε αντίθεση προς όλους αυτούς που υπόκειντο στη βασιλεία της ανάγκης. Στους μοντέρνους καιρούς, η ελευθερία εκδημοκρατίστηκε πρώτα στο πεδίο της αισθητικής με την Καντιανή και Σιλλερριανή κατηγορία του ελεύθερου παιχνιδιού σαν αυτοσκοπού και δυνητικότητας που ανήκει στον καθένα. Έπειτα ο νεαρός Μαρξ προχώρησε περισσότερο καθώς την έθεσε [την ελευθερία] ως τον ίδιο τον ορισμό του κομμουνισμού, τον οποίο εξίσωσε με το τέλος του καταμερισμού της εργασίας: κομμουνισμός, γράφει στα Χειρόγραφα του '44, σημαίνει ο εξανθρωπισμός των ανθρώπινων αισθήσεων· είναι η κατάσταση πραγμάτων στην οποία η ικανότητα του εξανθρωπισμού ασκείται δι' εαυτή, αντί να χρησιμοποιείται ως ένα απλό μέσο για την επιβίωση. Και το απεικόνισε με την περίπτωση εκείνων των κομμουνιστών εργατών στο Παρίσι που συγκεντρώνονταν, σε πρώτο επίπεδο για να συζητήσουν τα κοινά τους συμφέροντα, αλλά το έκαναν σε μεγαλύτερο βάθος, για να απολαύσουν την καινούργια κοινωνική τους ικανότητα ως τέτοια.

Είναι αλήθεια ότι η ανάλυση του Μαρξ βασίστηκε στην ταυτοποίηση της εργασίας ως της θεμελιώδους ανθρώπινης ικανότητας. Όταν η εργασία δεν μπορεί πλέον να διαδραματίσει αυτόν τον ρόλο, η αποστολή της δημιουργίας ενός κόσμου όπου πλέον οι σκοποί της δράσης δεν διαχωρίζονται από τα μέσα της μπορεί να φαίνεται ακόμη πιο παράδοξη καθεαυτή. Η ελεύθερη και ισότιμη κοινότητα είναι κάτι που δεν μπορεί πλέον να βασιστεί σε ένα δεδομένο εμπειρικό υπόβαθρο. Θα πρέπει να δημιουργηθεί ως αντικείμενο μιας βούλησης. Όμως, από την άλλη, αυτή η βούληση δεν μπορεί πλέον να τίθεται υπό τους όρους της σχέσης των μέσων και των σκοπών. Γι' αυτό τείνει να γίνει μία παγκόσμια επιθυμία για μία άλλη μορφή ανθρώπινων σχέσεων.

Αυτή η στροφή απεικονίστηκε καλύτερα στο κίνημα Occupy Wall Street, από τις πολλαπλές επεκτάσεις του ρήματος «occupy» (να κάνουμε κατάληψη), που το ανέδειξαν σε σηματοδότη μιας παγκόσμιας μετατροπής προς έναν άλλο τρόπο κατοίκησης του κόσμου: «occupy language» (να κάνουμε κατάληψη στη γλώσσα), «occupy imagination» (να κάνουμε κατάληψη στη φαντασία), «occupy love» (να κάνουμε κατάληψη στον έρωτα) και, εντέλει, «Occupy everything» (να κάνουμε κατάληψη σε όλα), που φαίνεται να σημαίνει: να αλλάξουμε τον τρόπο που αντιμετωπίζουμε τα πάντα και όλες τις υπαρκτές μορφές κοινωνικών σχέσεων. Ίσως η καλύτερη μετάφραση αυτού του αινιγματικού συνθήματος να είναι το ελληνικό σύνθημα: «Να μην ζήσουμε σαν δούλοι». Αυτή η πρόταση δεν προσκαλούσε μόνο να εξεγερθούμε ενάντια στην εντατικοποίηση της καπιταλιστικής κυριαρχίας. Προσκαλούσε να επινοήσουμε εδώ και τώρα τρόπους δράσης, τρόπους σκέψης και μορφές ζωής που αντιτίθενται σε αυτές που διαρκώς παράγονται και αναπαράγονται από τη λογική της ανισότητας, τη λογική της καπιταλιστικής και κρατικής κυριαρχίας.

Νομίζω ότι αυτή η έκκληση βρήκε ανταπόκριση στην επινοήση μιας μορφής που ονομάζεται «ελεύθερος κοινωνικός χώρος» -μία μορφή που έλαβε μία ιδιαίτερη πειστικότητα στα κοινωνικά κινήματα αυτής της χώρας[15]. Κατά την άποψή μου, αυτό που κάνει αυτή την έννοια σημαντική είναι ότι αμφισβητεί τις παραδοσιακές αντιθέσεις ανάμεσα στις ανάγκες του παρόντος και τις ουτοπίες του μέλλοντος ή ανάμεσα στη σκληρή οικονομική και κοινωνική πραγματικότητα και την «πολυτέλεια» της «τυπικής» δημοκρατίας. Οι άνθρωποι που άνοιξαν τέτοιους χώρους έκαναν σαφές το ότι δεν ζήτησαν απλώς να απαντήσουν σε καταστάσεις ανάγκης, ανέχειας και άγχους που δημιουργούνται από την εντατικοποίηση της καπιταλιστικής κυριαρχίας. Δεν θέλησαν μόνο να δώσουν στέγη, τροφή, υγεία, παιδεία ή τέχνη σε όσους στερούνταν αυτά τα αγαθά, αλλά να δημιουργήσουν νέους τρόπους ύπαρξης, σκέψης και πράξης από κοινού.

Μπορούμε να βγάλουμε από αυτό έναν πλατύτερο ορισμό αυτής της μορφής: **ένας ελεύθερος κοινωνικός χώρος είναι ένας χώρος όπου**

ο ίδιος ο διαχωρισμός σε σφαίρες δραστηριότητας -υλική παραγωγή, οικονομική συναλλαγή, κοινωνική πρόνοια, διανοητική παραγωγή και ανταλλαγή, καλλιτεχνική παράσταση, πολιτική δράση κτλ.- αμφισβητείται. Είναι ένας χώρος όπου συνελεύσεις μπορούν να εξασκήσουν μορφές άμεσης δημοκρατίας που σκοπεύουν όχι μόνο να δώσουν ίσο δικαίωμα λόγου στον καθένα, αλλά να λάβουν συλλογικές αποφάσεις για απτά ζητήματα. Κατ' αυτό τον τρόπο, μια μορφή πολιτικής δράσης τείνει την ίδια στιγμή να είναι το κύτταρο μιας άλλης μορφής ζωής. Δεν είναι πλέον ένα εργαλείο για την προετοιμασία μιας μελλοντικής χειραφέτησης, αλλά μια διαδικασία επινόησης μορφών ζωής και τρόπων σκέψης στις οποίες η ισότητα προάγει την ισότητα.

Αυτό που μας ζητά αυτή η πρόταση να κάνουμε είναι να αλλάξουμε όλες τις μορφές οργάνωσης της ζωής και τους τρόπους σκέψης που καθορίζονται από τη λογική της ανισότητας, τη λογική της καπιταλιστικής και κρατικής κυριαρχίας.

Φυσικά, γνωρίζουμε ότι αυτά τα κύτταρα μιας νέας κοινωνικής ζωής υπόκεινται διαρκώς σε εσωτερικά προβλήματα και εξωτερικές απειλές. Αυτό το «ήδη παρόν μέλλον» είναι πάντοτε μεμιάς ένα επισφαλές παρόν. Όμως δεν έχει νόημα, νομίζω, να εντοπίσουμε εκεί την απόδειξη ότι όλα είναι μάταια, όσο μια παγκόσμια επανάσταση δεν «πήρε» την εξουσία και δεν κατέστρεψε το καπιταλιστικό φρούριο. Αυτό το είδος κρίσης είναι ένας τρόπος να εισάγουμε το φρούριο στο μυαλό μας, να θεσπίσουμε έναν κύκλο αδυνατότητας, διακηρύσσοντας πως τίποτε δεν μπορεί να αλλάξει αν δεν αλλάξουν όλα.

Η χειραφέτηση υπήρξε πάντοτε ένας τρόπος επινόησης, μέσα στην «κανονική» ροή του χρόνου, ενός άλλου χρόνου, ενός άλλου τρόπου να κατοικούμε από κοινού τον αισθητό κόσμο. Υπήρξε πάντοτε ένας τρόπος ζωής στο παρόν σε έναν άλλο κόσμο, αντί να αναβάλλουμε τη δυνατότητά του. **Η χειραφέτηση προετοιμάζει το μέλλον μονάχα στον βαθμό που ανοίγει στο παρόν ρήγματα που είναι επίσης και αυλάκια.** Το κάνει αυτό εντείνοντας την εμπειρία άλλων μορφών ύπαρξης, ζωής, δράσης και σκέψης. Οι ελεύθεροι κοινωνικοί χώροι που δημιουργήθηκαν από τα πρόσφατα

κινήματα κληρονομούν τις μορφές ζωής -τους παραγωγικούς συνεταιρισμούς και τις μορφές λαϊκής εκπαίδευσης- που δημιουργήθηκαν από τα εργατικά κινήματα του παρελθόντος και ιδιαίτερα τα αναρχικά κινήματα. Όμως το παρόν μας δεν μπορεί πλέον να κρατήσει την πίστη που συντηρούσε τις μορφές αυτό-οργάνωσης του παρελθόντος. Δεν μπορεί να βασιστεί πλέον στην προϋπόθεση ότι ο καπιταλισμός δημιουργεί τις συνθήκες της ίδιας του της καταστροφής και ότι η εργασία συγκροτεί έναν οργανικό κόσμο του μέλλοντος που κυοφορείται ήδη στην κοιλιά του παλιού κόσμου.

Περισσότερο από ποτέ ο κόσμος της ισότητας δείχνει να είναι το, πάντοτε υπό όρους, παράγωγο συγκεκριμένων επινοήσεων. **Το παρόν μας μας ωθεί να ανακαλύψουμε ξανά ότι η ιστορία της ισότητας είναι μια αυτόνομη ιστορία.** Δεν είναι η εξέλιξη στρατηγικών που βασίζονται στους τεχνολογικούς και οικονομικούς μετασχηματισμούς. Είναι ένας αστερισμός στιγμών - κάποιες ημέρες, κάποιες εβδομάδες, κάποια χρόνια που δημιουργούν συγκεκριμένες χρονικές δυναμικές, προικισμένες με περισσότερη ή λιγότερη ένταση και διάρκεια. Το παρελθόν δεν μας άφησε κανένα μάθημα, μόνο στιγμές που πρέπει να διευρύνουμε και να παρατείνουμε όσο μακρύτερα μπορούμε.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

[1] Σ.τ.μ. Μεταφράζουμε ως 'εξουσία' την λέξη power, που θα πρέπει να τονίσουμε ότι αναφέρεται στην εξουσία ως δύναμη μεταβολής, και όχι στην εξουσία ως αυθεντία κυριαρχίας, όπως εκφράζει η έτερη λέξη authority.

[2] Σ.τ.μ Όχι διαδικαστική, κανονιστική αλλά δυναμική διαδικασία και στοιχείο μιας δυναμικής διαδικασίας.

[3] Σ.τ.μ. Όπως και παραπάνω, μεταφράζουμε τη λέξη power.

[4] Σ.τ.μ. Common worlds. Κοινών, όχι μεταξύ τους, αλλά κόσμων που συγκροτούν κοινότητες νοήματος.

[5] Σ.τ.μ. Commonsenses. Ως νοοτροπίες και κοσμοθεωρίες, έννοια ισοδύναμη με τις κοινότητες νοήματος που συγκροτούν common worlds.

[6] Σ.τ.μ. Paradigmatic. Όχι μόνο ως παράδειγμα αλλά και με την θεμελιώδη σημασία ότι θέτει ένα παράδειγμα, έναν τρόπο σκέψης και δράσης.

[7] Σ.τ.μ. Ως εργασία, με την έννοια της παραγωγής έργου, αποδίδουμε τη λέξη work, ενώ με την λέξη μόχθο, τη λέξη labour, που δηλώνει επίσης τη μισθωτή εργασία.

[8] Σ.τ.μ. Στο κείμενο, οι λέξεις Occurey και occupation. Η πρώτη είναι ρήμα και η δεύτερη ουσιαστικό. Ωστόσο πρέπει να τονίσουμε ότι στην αγγλική, πέραν της ερμηνείας ως 'κατάληψη', οι λέξεις φέρουν και την επιπλέον ερμηνεία της 'απασχόλησης' ή του 'επαγγέλματος' (occupation) με την έννοια της ενασχόλησης. Ο αναγνώστης έχει κατά νου πως εδώ η 'κατάληψη' εμπεριέχει και τη σημασία της ενασχόλησης με τον κατειλημμένο χώρο ή χρόνο.

[9] Σ.τ.μ. Sit-in strikes.

[10] Σ.τ.μ. Common, όπως λέμε κοινά αγαθά (commons).

[11] Σ.τ.μ. Being equal- Being in common.

[12] Σ.τ.μ. Being-aside.

[13] Σ.τ.μ. Consensus, που μεταφράζεται και ως 'συναίνεση' η οποία ωστόσο έχει καταλήξει να σημαίνει τη συναίνεση στις επιταγές της κεντρικής εξουσίας.

[14] Σ.τ.μ. Dissensus.

[15] Σ.τ.μ. Εννοεί την Ελλάδα.

**Το παρόν κείμενο αποτελεί την ομιλία του Ζακ Ρανσιέρ στο Διεθνές Αντιεξουσιαστικό Φεστιβάλ του Περιοδικού Βαβυλωνία "B-FEST" που έλαβε χώρα στις 27/05/17 με τίτλο «Δημοκρατία, Ισότητα και Χειραφέτηση σε έναν Κόσμο που Αλλάζει». Η αγγλική του εκδοχή [εδώ](#).*

Pirates and Hobos: Radical Politics on the Margins of Society

Yavor Tarinski

“Though you are a sneaking puppy, and so are all those who will submit to be governed by laws which rich men have made for their own security; for the cowardly whelps have not the courage otherwise to defend what they get by knavery; but damn ye altogether: damn them for a pack of crafty rascals, and you, who serve them, for a parcel of hen-hearted numbskulls.”
Captain Samuel “Black Sam” Bellamy[1]

“Long-haired preachers come out every night, Try to tell you what’s wrong and what’s right; But when asked how ‘bout something to eat they will answer with voices so sweet: You will eat, bye and bye, in that glorious land above the sky; Work and pray, live on hay, you’ll get pie in the sky when you die.”
Joe Hill[2]

Although the bigger part of human history has went under conditions of hierarchy, authority and heteronomy, germs of autonomy and politics “from below” were always present in every historic moment, each time with different dynamic, according to the specific socio-historic context. In the crackings of the system, where the dominant institutions of authority were on the retreat or have lost significant level of their social legitimization, appeared the possibility for the emergence of radical politics, allowing for the different experience and organization of everyday life and human relations. It is important to note that although such cracks provide fruitful ground for radical thinking and acting, by no means are they enough by themselves for such to emerge.

Today we can think of many such cases: the most famous amongst whom are the Zapatistas and the Kurdish liberation movement. **Both of these social groups have experienced explicit exclusion from the welfare functions of the state and subjected only to the exploitative and repressive ones.** Thus, a complete de-legitimization of the dominant system sediment among the local population, which together with the cooperative local traditions, allowed the liberation of radical imaginary.

Two significant cases of the past could be viewed in this line of thought: the **pirates** and the **hobos**. Both of these social groups found themselves excluded from the hegemonic order of their times, becoming superfluous and thus hunted and repressed. This condition of theirs however provided fertile ground for the emergence of radically different political culture, based on direct democracy and commoning.

Pirates

17th and 18th century was a period in which piracy was flourishing, leaving to the future generations rich legacy of literature and experiences. The pirates were, in their bigger part, people with no means to survive "legally", runaway slaves, political fugitives, naval deserters etc. Various reasons provided fertile ground for the pirate lifestyle to develop among these "marginal" segments of society. An important role played the Caribbean islands, where the most significant pirate activity took place. This area was highly uncharted at that time, offering a power vacuum, with many unclaimed and uninhabited islands, making it extremely difficult for policing by any navy of that period. Thus it provided innumerable hiding places, caves, coves, unknown paths etc. to everyone that wanted to avoid monarchic control. Simultaneously the Caribbean islands were located on the trade route between South America on the one hand, and Spain and Portugal on the other, i.e. a route through which significant treasures were transferred.

Unlike the discipline of merchant and military vessels, pirates, although certainly no saints, were most often organized in an anti-authoritarian manner. Pirate crews were deciding the rules under which they would sail the seas in assemblies in which each member had to agree and sign them.[3]

Often these rules were highly egalitarian, viewing the achieved booty, as well as the provisions, as **commons**. Highly exemplary for this are the articles of Bartholomew Robert's crews, according to which every member had a vote in the common affairs, equal share of the fresh provisions and liquors at any time and could use them as he wished, unless the whole crew voted retrenchment because of scarcity[4]. Similar egalitarian characteristics were shared among other crews as well, like the one of John Gow.[5]

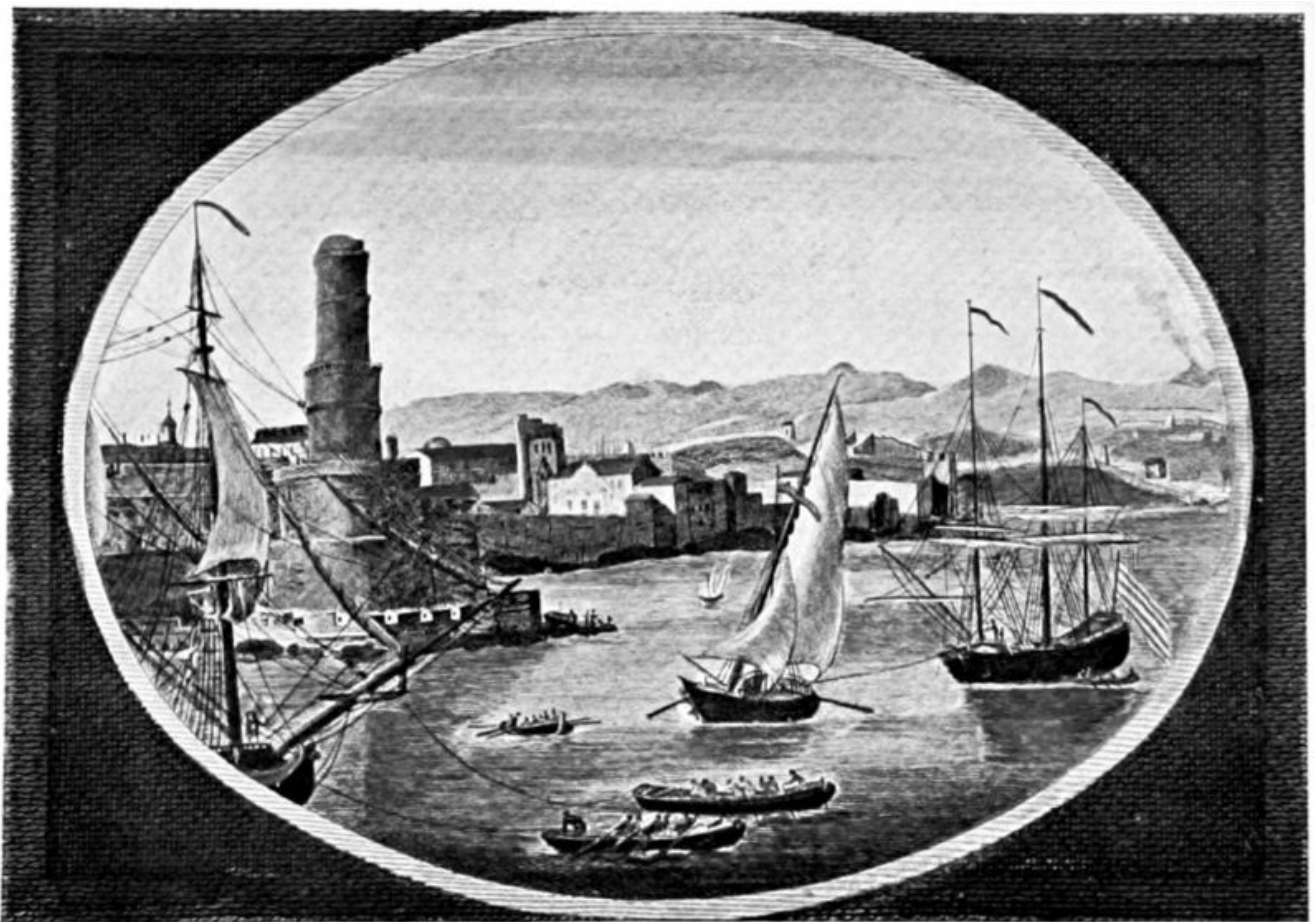

Illustration of the Pirate city "Port Royal"

These libertarian tendencies among the pirates didn't remain unnoticed by the monarchic authorities. The Dutch governor of

Mauritius, impressed by the democratic character of a pirate crew he met, noted that **“every man had as much say as the captain and each man carried his own weapons in his blanket.”**[6]

Their egalitarian character was strengthened even further by the forms of solidarity such crews practiced. Often pirates had rules, based on mutual aid that enacted that injured shipmates, unable to fight, would still receive their share. Articles by both the Bartholomew Robert’s crew[7] and that of George Lowther’s[8] offer testimony for that, even characterizing their stock and provisions as public.

Often, claims about the anti-authoritarian tendencies among pirates are being met with skepticism because of the fact that most tales and myths that bear witness about them speak about adventures of brave captains leading their mates. But this was not necessarily the case. Except of the ship rules on which all the crew had to agree, the captains were also often elected and could be revoked at any time if the shipmates decided that they abuse the authority, nested in this position.[9] The captain had to keep track of the condition of the ship and the course it was taking, as well as to command in the heat of battle. For everything else the whole ship’s crew had to assemble and decide.

The attitude pirates had towards slavery differed, but many didn’t participate in the slave trade. There were many ex-slaves on pirate ships, seeking freedom far away from the authorities. In fact among the pirate crews the proportion of blacks was much higher than the one among merchant or naval ones.[10]

Somewhat similar was the case of the women. In the period when piracy flourished it was difficult for a woman to legally enter a vessel. There are many tales of women dressing as men so that they could enter and travel with a ship. Many saw in piracy a way to rebel against the imposed gender roles,

although women still were minority amount pirates.[11] Some female pirates created quite a name for themselves like Mary Read and Anne Bonny.

Although each pirate crew was sailing the seas separately, there were many cases in which several of them have joined forces like in 1695, when the ships of Captain Avery, Faro, Want, Maze, Tew and Wake all met up for a combined raid on the annual Muslim pilgrim fleet to Mecca.[12] It is indicative for the connection pirates shared from the way the original buccaneers called themselves – “Brethren of the coast”.[13] Pirate crews were continually returning to various “free ports” where they were meeting with each other as well as with black market merchants with whom they traded. Pirates recognized each other and didn’t attack one another. **This interconnectedness between the various pirate cells and the evidences for the existence of a unique pirate language are both signs for the emergence of a distinct culture.**

One of the most famous pirate settlements was Libertatia. It was founded by Captain Mission and his crew in northern Madagascar in 18th century.[14] The founders of Libertatia renounced their nationalities and called themselves Liberi instead. They created their own language, consisted of colorful mixture of English, French, Portuguese, Dutch, Madagascan and other African languages. The land was held in common; while treasures acquired at sea were carried into common treasury and decisions were taken collectively by all settlers. There are disputes whether Libertatia was something more than just a myth, but the very fact that such a vision appeared indicates the radically democratic and egalitarian tendencies among the pirates.

The decline of piracy began in the beginning of 18th century, when new measures were introduced to counter the many pirate crews sailing the seas. Rewards were given to anyone that would fight the pirates. A new law, approved in 1700, allowed the execution of pirates wherever they could be found, while

before that they had to be transported back to London, where to be trialed.[15] And for the case of trials a new special court was introduced to deal exclusively with piracy, consisted mainly of naval officers.[16]

Hobos

The second half of 19th century, during the so called *Long Depression*, saw the rise of the so called hobos in the US – unemployed homeless people (sometimes voluntarily abandoning their homes in search for work). Unlike the colorful amalgam of the pirates, the hobos were predominantly white and male, although exceptions were not missing.[17] **What characterized their lifestyle was the way they viewed the widespread American railroad network. For the hobos this was a commons which they were using to travel, without paying a ticket, all across the country in search for work.**

Unlike other ‘migratory’ groups inside the US of that time (like Mexican, Chinese and Europeans), hobos used to travel individually. But like the pirates, they kept close ties with other fellow travelers through free camps they called “**jungles**”[18]. These encampments were located at close proximity across the railroad, near spots where trains had to stop for one reason or another (like changing crews, wagon composition etc.). The jungles were shelters, since they offered relative safety for hobos to clean themselves, eat, sleep, share information and socialize. Because of the hobo’s nomadic lifestyle, most often these camps were having temporal character, and the ones with continuous existence had their congregation changing often.

Like the pirate ships and free ports, a basic characteristic of the hobo jungles was their democratic and egalitarian character.[19] The inhabitants collectively forged the rules by which they themselves had to co-exist, while sharing food, utensils, blankets etc. All had to follow whether the rules were successfully enforced and had to participate in the

defense of the camp in case of an attack by police, mercenary thugs or far-right groups like the American Legionnaires[20].

A Hobo Jungle

Vital part of these democracies was the institution of the jungle committees whose main task was the prescription of punishments as well as taking care of the everyday troubles in the camp.[21] Their members and chairman were voted between the inhabitants of these camps. Often the punishments they prescribed were viewed as too severe by the community, with the latter to offer alternative solutions.

During their existence and interaction with each other, hobos developed their own slang and system of signs.[22] While individually travelling, most of them were leaving signs on walls for other fellow travelers as whether one place was safe to hang around, whether there was a fascist threat nearby (to which hobos often fell victim), available jobs etc. Thus hobos

corresponded with each other and outside their jungles.

Basic characteristic of the hobos was the way they viewed the railroads – as a commons. Hundreds of thousands of them crossed the country annually, with their “jungles” dotting the rail map. Their effort at *re-communalizing* train transport and land was most often unconscious, driven by sheer need. **However, many hobos were highly political, among whom the majority sympathized or was affiliated with the Industrial Workers of the World.[23]**

The huge presence of hobos on national level didn't remain unnoticed for long. Their effort at re-commonization confronted them with one of the most developed industries of that time, spreading on 254,037 miles in 1916.[24] The hobo jungles on the other hand challenged the ongoing land concessions and enclosures. Thus a complexity of several factors led to the decline of hobos.

In the beginning of the 20th century a wave of brutal repressions began, with “shoot-on-sight” attitude being adopted by the railroad security. To confront their numerous “enemy” they joined forces with the police and the far-right, who viewed the hobo lifestyle as degenerate. Thus the number of “trespassers” shot rose dramatically – 2,553 were killed in 1919 and 2,166 in 1920.[25] This wave of repression spread to other political groups that challenged the established norms – among whom the IWW becoming object of physical elimination of valuable cadres by the authorities. The 1930s was the last decade during which the hobos had significant presence around the US, due to the Great Depression.[26]

Parallely with this, a new era of transportation was unfolding over the continent – this of automobiles, buses and trucks. This deeply privatized way of transport completely changed the conditions that were once favorable for the rise of the hobo culture. In a world where highways were to replace railroads as a main means for travel there was place for scarce

hitchhiking, but not for a mass commoning movement.

Also a stereotype emerged presenting the hobos as lazy and illiterate parasites on society who have been stripped of any decency, because they no longer were restrained by “home” and “family”.^[27] This narrative helped “normalize” the violence that the state waged against them. The image of the hobo as degenerate, as self-destructive as well as socially corrosive has been since then reproduced through movies, literature, music etc.

Reshaping everyday life

Although the pirates and hobos remained in history, spaces for radical politics could be found and today. And while Zapatistas and Kurds are developing their autonomies in distant from us lands, similar patterns could also be found in our own backyard. With the unfolding of the multidimensional crisis of the last decade there are many cracks in the system in which radical politics could potentially be cultivated.

This does not mean that we should engage in a search for one revolutionary subject that can lead us towards “brighter future”, but that we can find many such subjects all around us and that we can transform our everyday reality into laboratory for direct democracy and commoning.

It should once again be made clear that the exclusion from the welfare functions of the dominant system is not necessary precondition for the emergence of democratic and egalitarian projects. From the history we know of societies that in such cases have turned towards fascistic and authoritarian forms, while others, immersed into luxurious consumerism, have given birth to participatory and ecological tendencies. Thus what makes a really important precondition for such radical political projects to flourish is the liberation of the imaginary, something that was encouraged through the adventurous lifestyle of both pirates and hobos. What we

should strive at is making the experience of everyday life more interactive by involving each member of society into the shaping of our common future.

Notes:

[1] Captain Samuel "Black Sam" Bellamy quoted by Captain Charles Johnson in *A General History of the Pyrates* (1724)

[2] Joe Hill, famous hobo and IWW activist, in *The Preacher and the Slave* (1911)

[3]

<https://mentalfloss.com/article/23673/democracy-high-seas-how-pirates-rocked-vote>

[4] A specific Pirate Code of Conduct was agreed by Bartholomew Roberts' in the Shipboard Articles of 1721 <https://sites.google.com/site/thepiraterepublic/the-constitution-of-the-pirate-republic>

[5] <https://www.exclassics.com/newgate/ng182.htm>

[6] <https://www.eco-action.org/dod/no8/pirate.html>

[7] <https://beej.us/bartart.html>

[8]

<https://owlcation.com/humanities/Captain-George-Lowthers-Pirate-Code-Articles>

[9] John Ward: *Barbary Pirate*, The History Press 2010, p.42

[10]

<https://thepirateempire.blogspot.gr/2016/01/black-pirates.html>

[11] https://www.pantherbay.com/bio_womenpirates.php

[12] E. T. Fox: *King of the Pirates: The Swashbuckling Life of Henry Every*, Tempus Publishing 2008

[13] Peter Kemp and Christopher Lloyd: *Brethren of the Coast: The British and French Buccaneers of the South Sea*, St. Martin's Press 1960

[14] Rediker, Marcus: *Villains of All Nations: Atlantic Pirates in the Golden Age*, Beacon Press 2004

[15] John Raithby: *Statutes of the Realm: volume 7: 1695-1701*, Great British Record Commission 1820, pp590-94

[16] Max Boot: *Pirates, Then and Now* in "Foreign Affairs"

vol. 88/4 2009, pp94–107

[17] See the movie *Riding the Rails* (1997), written and directed by Lexy Lovell and Michael Uys.

[18]

<https://xroads.virginia.edu/~ma01/White/hobo/thejungle.html>

[19] Todd Depastino: *Citizen Hobo*, University of Chicago Press 2005, pp81-85

[20] Benedict Giamo: *The Homeless of Ironweed*, University of Iowa Press 1996, p.82

[21] George Caffentzis: *In letters of Blood and Fire*, PM Press 2013, p.92

[22] <https://www.cyberhobo.com/signs/hobosigns.html>

[23] <https://www.press.uchicago.edu/Misc/Chicago/143783.html>

[24] William Greenleaf: *American Economic Development Since 1860*, University of South Carolina Press 1968, p.79

[25] Nels Anderson: *The Hobo: The Sociology of the Homeless Man*, University of Chicago Press 1923, pp 161-62

[26] William A. Darity, Jr: *International Encyclopedia of the Social Sciences, 2nd Edition*, Macmillan Reference 2008, p.494

[27] Charles Elmer Fox: *Tales of an American Hobo*, University of Iowa Press 1989, p.xvii

Οικολογικό Κίνημα Μεσοποταμίας: Τα Συμβούλια Οικολογίας στο Βόρειο Κουρδιστάν

Ercan Ayboğa (Οικολογικό Κίνημα Μεσοποταμίας)

Μετάφραση: Μαριέττα Σιμεγιάτου

Από τις αρχές του 2015, το «Οικολογικό Κίνημα Μεσοποταμίας», το οποίο δημιουργήθηκε το 2011, μπήκε σε μια σημαντική διαδικασία ανασυγκρότησης. Με μια νέα δομή και βαθύτερους πολιτικούς στόχους, όλο και περισσότεροι άνθρωποι εμπλέκονται στις δράσεις για μία πιο οικολογική κοινωνία, παράγοντας μία νέα δυναμική με θετικά αποτελέσματα για το βόρειο Κουρδιστάν - βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα.

Απαρχές του Κινήματος και Πρώτη Δομή

Στις αρχές του 2011, ξεκίνησε μια συζήτηση στο φόρουμ οικολογίας (που διοργανώθηκε από το Κοινωνικό Φόρουμ Μεσοποταμίας, MSF) στην πόλη Αμέντ (Ντιγιάρμπακιρ) σχετικά με τον τρόπο κατά τον οποίο οι διάφορες πρωτοβουλίες, οι οργανώσεις και τα άλλα κοινωνικά κινήματα του βορείου Κουρδιστάν που δρουν κατά της οικολογικής και κοινωνικής καταστροφής που προκαλείται από τα νεοφιλελεύθερα επενδυτικά έργα θα μπορούσαν να σχηματίσουν μια κοινή δομή ή ένα κοινό κίνημα. Τα προηγούμενα χρόνια είχαμε δει να αναδύονται πολλές πρωτοβουλίες και ομάδες σε ορισμένες επαρχίες του βορείου Κουρδιστάν οι οποίες έκαναν εκστρατείες κατά των καταστροφικών φραγμάτων, των υδροηλεκτρικών εγκαταστάσεων εκτροπής, των έργων εξόρυξης άνθρακα, των εργοστασίων καύσης άνθρακα, της εξόρυξης για παραγωγή τσιμέντου, κ.λπ.

Οι γνωστότερες μέχρι τότε ήταν οι εκστρατείες και οι διαδηλώσεις κατά του **φράγματος του Ιλισού**, ήδη από το 1999, και κατά των φραγμάτων στο Ντέρσιμ (Τανσέλι)· αλλά και νέες επίσης διαμαρτυρίες άρχισαν να αποκτούν δημοσιότητα περιφερειακά, όπως αυτές κατά της μεγάλης κλίμακας εξόρυξης για παραγωγή τσιμέντου στο Bazarcik/Gurgum (Pazarcik/Μαράς), κατά της λειτουργίας ενός επικίνδυνου για την υγεία εργοστασίου καύσης άνθρακα στο Silori/Şirnex (Silori/ Σιρνάκ) ή κατά άλλων αντικοινωνικών έργων αστικοποίησης. Πέρα από αυτά τα κοινωνικά κινήματα που αποτελούνται από πρωτοβουλίες, υπήρχαν και αρκετοί κλασικοί περιβαλλοντικοί σύλλογοι σε πόλεις όπως οι Êlih (Μπατμάν), Qoser (Κιζίλτεπε), Wan (Βαν)

και Αμέντ που ευαισθητοποιούσαν σχετικά με πολλές προβληματικές καταστάσεις και εξελίξεις και που πραγματοποιούσαν διάφορες δράσεις, αν και σε χαμηλότερο βαθμό.

Ωστόσο, έπρεπε να φτάσουμε στο 2ο Κοινωνικό Φόρουμ Μεσοποταμίας στο Αμέντ το Σεπτέμβρη του 2011, για να θιχτεί τελικά το **θέμα της δημιουργίας δομών**. Η καθυστέρηση αυτή επήλθε μεταξύ άλλων επειδή οι περισσότερες πρωτοβουλίες και ομάδες του βορείου Κουρδιστάν είχαν αδύναμες δομές και μικρές δυνατότητες, ενώ η οικολογική ευαισθητοποίηση στην κοινωνία ήταν μηδαμινή και δεν υπήρχε ως τότε η εμπειρία της σύνδεσης μεταξύ των κοινωνικών κινημάτων και των συλλόγων/ΜΚΟ.

Στα επόμενα ένα-δύο χρόνια, δημιουργήθηκε μια δομή που θα μπορούσε αρχικά να χαρακτηριστεί ως *δίκτυο* παρά ως *κίνημα*. Αυτός ο συντονισμός, που λειτουργούσε σε ένα βασικό επίπεδο, πραγματοποιήθηκε από μια χούφτα ακτιβιστές από το Αμέντ. Συνολικά, έντεκα πρωτοβουλίες και σύλλογοι συναντήθηκαν τακτικά, αν και όχι συχνά, για να συμφωνήσουν σε θέσεις και να προετοιμάσουν κοινές δράσεις, εκστρατείες και ανακοινώσεις. Αυτή η δομή, η οποία βασιζόταν αποκλειστικά σε εθελοντικές προσπάθειες, κατάφερε κατά καιρούς να θέσει αρκετά θέματα ενώπιον της τοπικής κοινωνίας. Τα κρατικά «mainstream» μέσα ενημέρωσης, όπως αναμενόταν, δεν έδωσαν σημασία στο Οικολογικό Κίνημα Μεσοποταμίας (Mezopotamya Ekoloji Hareket **MEH**), παρά μόνο ορισμένα αριστερά μέσα ανέφεραν κάποιες δράσεις σε λίγες περιπτώσεις. Γενικά, παρόλο που οι κοινές δράσεις ήταν σπάνιες, οι κοινές ανακοινώσεις διαδόθηκαν σε μεγαλύτερο βαθμό. Οι λίγες αυτές δράσεις αφορούσαν στο φράγμα του Ιλισού, δοκιμαστικές γεωτρήσεις για προγραμματισμένα έργα υδραυλικής ρωγμάτωσης (fracking) και αντίσταση κατά κατασκευαστικών έργων στο Αμέντ. Το MEH αντέδρασε πράγματι σε νέες καταστροφές, στις αναγγελίες ή και στην έναρξη επενδυτικών έργων σχεδόν σε όλες τις περιπτώσεις.

Από το 2013 και μετά, το MEH ήταν σε θέση να εντατικοποιήσει ελαφρώς τις δράσεις του, μια εξέλιξη που ευνοήθηκε από την παύση του πολέμου στο βόρειο Κουρδιστάν με μια διμερή defacto

εκεχειρία. Συγκεντρώθηκαν, λοιπόν, και ανταλλάχθηκαν πληροφορίες σχετικά με διάφορα καταστροφικά ή εκμεταλλευτικά επενδυτικά σχέδια, γράφτηκαν άρθρα και έγιναν δράσεις ενάντια σε νέες μορφές επενδυτικών σχεδίων [όπως είναι η υδραυλική ρωγμάτωση (fracking), τα δασικά έργα και τα φράγματα αποκλειστικά για στρατιωτικούς σκοπούς] και η ατζέντα διευρύνθηκε ώστε να συμπεριλαμβάνει π.χ. γεωργικούς σπόρους, δάση και τον αστικό εξευγενισμό (gentrification).

Τα χρόνια μεταξύ του 2011 και 2014 βλέπαμε στις επαρχίες είτε αρκετές ομάδες (πρωτοβουλίες και ενώσεις) και ακτιβιστές να δραουν παράλληλα και σπανίως μαζί, ή μια ομάδα ακτιβιστών να δρα μεμονωμένα. Η πρώτη περίπτωση σήμαινε ότι οι ήδη ανεπαρκείς δυνάμεις κατακερματίζονταν, και ήταν σύνηθες φαινόμενο δύο ή τρεις ομάδες να δουλεύουν για το ίδιο θέμα αλλά ανεξάρτητα (τα καλύτερα παραδείγματα είναι του Dersîm και Êlih). Στη δεύτερη περίπτωση, αυτοί οι λίγοι ακτιβιστές σπάνια κατάφερναν να κινητοποιήσουν μεγαλύτερα τμήματα της κοινωνίας για κάποιο θέμα, οπότε έμεναν στο περιθώριο. Περίπου δέκα-δεκαπέντε χρόνια πριν, οι πολιτικές δομές στις επαρχίες που είχαν επίσης οργανωθεί στο πλαίσιο του Κογκρέσου της Δημοκρατικής Κοινωνίας (DTK), δεν διέθεταν σε τοπικό επίπεδο οποιαδήποτε ευαισθητοποίηση για τη διαφύλαξη της φύσης. **Παρά την εξύμνησή της, η φύση θεωρούνταν πεδίο εκμετάλλευσης για τη δημιουργία θέσεων εργασίας.** Η θεωρητική προσέγγιση του κουρδικού κινήματος ελευθερίας για το θέμα αυτό δεν βοήθησε αρκετά. Ωστόσο, όσο μεγαλύτερη ήταν μια πόλη, τόσο περισσότεροι άνθρωποι υπήρχαν που έβλεπαν κριτικά οποιαδήποτε επένδυση.

Εκτός από τα παραδείγματα αυτά των περιορισμένων δράσεων, υπήρχαν ορισμένες επαρχίες ή περιοχές όπου δεν πραγματοποιούνταν καθόλου διαμαρτυρίες, παρά τις μεγάλες οικολογικές καταστροφές. Οι περιοχές αυτές ήταν κατά κανόνα ιδιαίτερα συντηρητικές, αγροτικές και/ή οικονομικά ασθενείς.

Από το 2012, μόλις το ΜΕΗ δημιουργήθηκε, εκπροσωπήθηκε και συμμετείχε στο Κογκρέσο της Δημοκρατικής Κοινωνίας (DTK-KCD)

που αποτελούσε την υπερδομή όλων των πολιτικών δομών του κινήματος ελευθερίας στο βορείο Κουρδιστάν. Λόγω της πρόσφατης δημιουργίας και της γενικής αδυναμίας του, εκπροσωπούνταν σε πολύ μικρότερη κλίμακα σε σύγκριση με τα άλλα κινήματα όπως το κίνημα των γυναικών, της νεολαίας ή της γλώσσας. Τα θέματα που αφορούσαν ρητά την οικολογία σπάνια συζητιόντουσαν στη Γενική Συνέλευση του DTK τα χρόνια εκείνα, παρόλο που το όραμα του κουρδικού κινήματος ελευθερίας μιλά για μια «δημοκρατική, απελευθερωμένη για τη γυναίκα και οικολογική κοινωνία». Η δημιουργία μιας επιτροπής οικολογίας εντός του DTK το 2013 δεν άλλαξε και πάλι τα πράγματα. Ο κυριότερος λόγος ήταν ότι το ίδιο το ΜΕΗ δεν ήταν αρκετά καλό στο να κάνει κατανοητό στους άλλους ακτιβιστές και στα μεγάλα τμήματα του πληθυσμού **πώς τα καταστροφικά επενδυτικά έργα εκμετάλλευσης σχετίζονται με την κοινωνική δομή, την πολιτική, τον πολιτισμό και την οικονομία του Κουρδιστάν**. Δεν μαχόταν αρκετά δυνατά για τους δικούς του σκοπούς εντός του κουρδικού κινήματος ελευθερίας και απέτυχε στο να βρει τα κατάλληλα μέσα. Ωστόσο, το ΜΕΗ ή μάλλον οι αγώνες και οι συζητήσεις που έγιναν τα χρόνια εκείνα επέφεραν μία μη αμελητέα αλλαγή στην οικολογική συνείδηση.

Ανασυγκρότηση του Οικολογικού Κινήματος

Παρά τις βαθύτερες συζητήσεις και σε ευρύτερη βάση το 2013 και το 2014 εντός του οικολογικού κινήματος της Μεσοποταμίας και του κοινού στο Βόρειο Κουρδιστάν και παρά την αυξανόμενη οικολογική ευαισθητοποίηση, η πολιτική πρακτική των πρωτοβουλιών, των ομάδων και του ΜΕΗ δεν κατάφερε να εκμεταλλευτεί δεόντως την ευκαιρία. Για να ξεπεραστεί αυτό το μόνιμα αντιληπτό πρόβλημα, ξεκίνησε μια νέα συνολική συζήτηση το φθινόπωρο του 2014. **Στόχος ήταν να διευρυνθεί η κοινωνική βάση του ΜΕΗ και να ενισχυθεί η πολιτική του αποτελεσματικότητα.**

Η συζήτηση αυτή συμπεριελάμβανε τους στόχους του ΜΕΗ και την επικαιροποίησή τους. Οι στόχοι απαιτούσαν γενικά μια «πιο οικολογική κοινωνία» η οποία θα σέβεται τη φύση και θα απορρίπτει τη λογική εκμετάλλευσης του καπιταλισμού. Επομένως, η παραγωγή υλικών αγαθών και υπηρεσιών θα πρέπει να ευθυγραμμίζεται με βασικές προϋποθέσεις και να προσαρμόζεται ανάλογα η κατανάλωση. Το μοντέλο ανάπτυξης θα έπρεπε να

αμφισβητείται πιο ανοιχτά, να δίνεται μεγαλύτερη αξία στην οικολογική και μη βιομηχανοποιημένη γεωργία, και θα πρέπει να αναγνωρίζεται ότι η χρήση ενέργειας και υλικών αγαθών πρέπει να περιοριστεί σε μεγάλο βαθμό. Ενισχύθηκε η έμφαση στον αντικαπιταλισμό.

Για την επιδίωξη αυτών των στόχων, σίγουρα θα έπρεπε να συνεχίσουν να γίνονται αιτήματα στην τουρκική κυβέρνηση, αλλά και οι τοπικές κυβερνήσεις θα ήταν πιο υπεύθυνες από ποτέ. Αυτό μάλλον είναι πιο σημαντικό ώστε να καταφέρουν να έχουν αποτέλεσμα οι εναλλακτικές σε τοπικό επίπεδο. Γι'αυτό και το ΜΕΗ από τη μια θέλει αυτές τις τοπικές αυτοδιοικήσεις κοντά του –ειδικά όσες διοικούνται από το Δημοκρατικό Κόμμα των Λαών (HDP)– ώστε να συνενωθούν σε ένα συντονισμένο αγώνα κατά των καταστροφικών επενδυτικών έργων εκμετάλλευσης. Επειδή στο παρελθόν οι τοπικές αυτοδιοικήσεις του HDP σε αρκετές περιπτώσεις δεν είχαν σταθεί κριτικά, αλλά είχαν υποστηρίξει αρκετά έργα της κεντρικής κυβέρνησης, υποθέτοντας απλά ότι οι επενδύσεις θα δημιουργούσαν θέσεις εργασίας. Από την άλλη, οι τοπικές αυτοδιοικήσεις ήταν απαραίτητες για την υλοποίηση εναλλακτικών έργων σε ορισμένες τοποθεσίες.

Οι συζητήσεις διήρκεσαν αρκετούς μήνες και είχαν ως αποτέλεσμα μια σαφή ανασυγκρότηση του οικολογικού κινήματος. Τον Ιανουάριο του 2015, οριστικοποιήθηκε ένα συγκεκριμένο μέτρο, το οποίο αγκάλιαζε όλες τις πρωτοβουλίες και ομάδες του ΜΕΗ καθώς και τους νεοφερμένους, το οποίο θα έμπαινε άμεσα σε εφαρμογή. **Ο πυρήνας του είναι τα Συμβούλια Οικολογίας (Meclîsa Ekojî)**, τα οποία σε κάθε επαρχία θα εφαρμοστούν σε πολύ ευρεία βάση. Όλες οι προηγούμενες πρωτοβουλίες και ομάδες, οι μεμονωμένοι ακτιβιστές, αλλά και οι επαγγελματικές οργανώσεις, οι τοπικές αυτοδιοικήσεις και τα λαϊκά συμβούλια του DTK σε αστικές και αγροτικές περιοχές πρέπει να συμμετέχουν σε αυτά. Αυτού του είδους η αντιπροσώπευση έχει ως στόχο να συμπεριληφθούν όλες οι συνιστώσες της κοινωνικής δυναμικής και να δημιουργηθεί κάτι που βραχυπρόθεσμα και μεσοπρόθεσμα θα σχεδιάσει μια κοινωνία πιο οικολογική και επομένως πιο

κοινωνικά δίκαιη και δημοκρατική.

Τα συμβούλια οικολογίας των επαρχιών, μόλις δημιουργηθούν στις επαρχίες του Βορείου Κουρδιστάν, θα συνενώνουν συνολικά πέντε περιοχές – Botan, Serhat, Amed, Dersim και Euphrat. Έπειτα, το ΜΕΗ πρόκειται να οργανωθεί μέσω εκπροσώπων σε επίπεδο βορείου Κουρδιστάν. Η δομή αυτή προσαρμόζεται στη δομή του DTK. Οι περισσότερες επιτροπές ή συνιστώσες οργανώνονται σε αυτά τα τρία επίπεδα. Η νέα αυτή δομή αποσκοπεί σε πολύ μεγαλύτερη εκπροσώπηση του ΜΕΗ εντός του DTK. Επιπλέον, κάθε επαρχιακό συμβούλιο οικολογίας θα στέλνει έναν με δυο εκπροσώπους στην επιτροπή οικολογίας του **Δημοκρατικού Κογκρέσου των Λαών** (HDK). Το HDK είναι η παντουρκική υπερδομή όλων των δομών άμεσης δημοκρατίας και επομένως συμπεριλαμβάνει και το HDP.

Η ανασυγκρότηση του ΜΕΗ ξεκίνησε ουσιαστικά στις 28 Φεβρουαρίου 2015, με την ίδρυση του Συμβουλίου Οικολογίας της επαρχίας Αμέντ. Σε αυτή την ολομέλεια είχαν προσκληθεί όλα τα ενδιαφερόμενα άτομα και οι ομάδες της επαρχίας Αμέντ. Οι συμμετέχοντες συζήτησαν τους στόχους και δημιούργησαν ένα συντονιστικό ανοιχτό για οποιονδήποτε ενδιαφέρεται να δραστηριοποιηθεί. Δεν προβλέπονται εκλογές και μόνο εάν η πλειοψηφία φέρει αντίρρηση για τη συμμετοχή κάποιου, η συμμετοχή αυτή θα απορρίπτεται. Συνολικά λοιπόν 29 άτομα αποτέλεσαν το συντονιστικό του συμβουλίου οικολογίας του Αμέντ, το οποίο εξέλεξε στην πρώτη συνέλευσή του δυο εκπροσώπους για τρεις μήνες. Στη συνέχεια, πραγματοποιήθηκε η δεύτερη ολομέλεια, κατά την οποία το συντονιστικό διευρύνθηκε σε 40 άτομα. **Το συντονιστικό είναι το στοιχείο που διατηρεί ζωντανό το συμβούλιο οικολογίας μιας επαρχίας.** Συνέρχεται και δημιουργεί επιτροπές όποτε απαιτείται. Το συμβούλιο οικολογίας του Αμέντ δρούσε και ακόμα δρα ως μοντέλο για τη δημιουργία αντιστοίχων συμβουλίων οικολογίας και στις άλλες επαρχίες.

Έως σήμερα, έχουν δημιουργηθεί συμβούλια οικολογίας σε τέσσερις επαρχίες έπειτα από προσπάθειες πολλών μηνών: στο Amed, το Dersim, το Êlih και το Wan. Σε περισσότερες από δέκα επαρχίες, εθελοντικές επιτροπές προετοιμάζουν τη δημιουργία

συμβουλίων οικολογίας. Στο Αμέντ, έπειτα από μήνες πολιτικής δουλειάς, διατυπώθηκε η ανάγκη για επιπλέον συμβούλια οικολογίας στις επιμέρους περιφέρειες της επαρχίας. Στην περιφέρεια είναι πιο εύκολο να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα και να βρεθούν οι λύσεις τους. Γιατί το συμβούλιο οικολογίας του Αμέντ εστιάζει σε μεγάλο βαθμό στην πρωτεύουσα της επαρχίας και σε κάποια μεμονωμένα μεγάλα έργα της επαρχίας, ενώ είναι αποδεδειγμένα πολύ δύσκολο για τους ανθρώπους από τις πόλεις της περιφέρειας να παρίστανται τακτικά στις συνελεύσεις του συντονιστικού.

Τα τέσσερα συμβούλια οικολογίας και οι προπαρασκευαστικές επιτροπές στις υπόλοιπες τέσσερις επαρχίες του Βορείου Κουρδιστάν έχουν ήδη σχηματίσει ένα συντονιστικό και συνέρχονται τακτικά. Συζητούν συλλογικά τα προβλήματα των διαφόρων επαρχιών και επεξεργάζονται προτάσεις για νέες προοπτικές.

Προκλήσεις για το Νέο Οικολογικό Κίνημα

Από τη νέα δομή του ΜΕΗ προκύπτουν αρκετές προκλήσεις που θα πρέπει να αντιμετωπιστούν, ορισμένες αναμενόμενες και ορισμένες που οι ακτιβιστές δεν γνώριζαν. Ωστόσο, **έχει ανοίξει ο δρόμος για μια νέα δυναμική μέσα από αυτή τη μοναδική στον κόσμο δομή για να οικοδομηθεί ένα ισχυρό οικολογικό κίνημα στο Βόρειο Κουρδιστάν.**

Η πρώτη μεγάλη πρόκληση είναι να ενσωματωθούν, όπως προβλέπεται, οι τοπικές αυτοδιοικήσεις στα συμβούλια οικολογίας των επαρχιών, καθώς μέχρι το 2015, το ΜΕΗ αποτελούνταν μόνο από άτομα, πρωτοβουλίες, ομάδες –δηλαδή κοινωνικά κινήματα– ενώ τώρα θα εμπλακούν και συμμετέχοντες από τις τοπικές αυτοδιοικήσεις. Παρόλο που περιορίζονται στενά από τη νομοθεσία και τα πρακτικά όρια που έχουν τεθεί από την κεντρική κυβέρνηση, φέρουν μια ορισμένη ευθύνη για τις πράξεις τους και έχουν ένα πεδίο δράσης σε τοπικό επίπεδο. Ας μην ξεχνούμε ότι τα τελευταία χρόνια, οι ακτιβιστές του ΜΕΗ ορισμένες φορές έστρεφαν την κριτική τους και κατά των τοπικών αυτοδιοικήσεων. Ενώ τα πρότυπα των εκπροσώπων των τοπικών αυτοδιοικήσεων σπανίως είναι υψηλά, το αντίθετο συμβαίνει πολύ συχνά με τους υπόλοιπους δρώντες του ΜΕΗ.

Από μια διεθνή οπτική, υπάρχουν πολλά κοινωνικά κινήματα και δίκτυα πολιτών παγκοσμίως που μάχονται κατά καταστροφικών επενδυτικών έργων εκμετάλλευσης. Οι ακτιβιστές όμως του Κουρδιστάν δεν γνωρίζουν δομές που να μοιάζουν στις δικές τους. Σε παγκόσμιο επίπεδο, είτε μεμονωμένα είτε και μεγάλα κοινωνικά κινήματα ή δίκτυα/συνμαχίες σε επίπεδο χώρας, διεξάγουν εκστρατείες κατά ενός ή πολλών επενδυτικών έργων ή ενός ή περισσότερων νόμων. Κάποια κοινωνικά κινήματα ίσως και να δημιουργούν συνμαχίες κάποιες φορές με μεμονωμένες τοπικές αυτοδιοικήσεις για τα έργα στα οποία ασκούν κριτική. Δεν είναι όμως πουθενά αλλού συνηθισμένο να συμπεριλαμβάνονται συστηματικά οι τοπικές αυτοδιοικήσεις μέσα στα κοινωνικά κινήματα. Επιπλέον, δομές όπως τα Συμβούλια Οικολογίας στο

Βόρειο Κουρδιστάν, όπου όλοι οι οικοακτιβιστές μιας περιοχής συνεργάζονται, είναι σπάνιες. Εφόσον το Βόρειο Κουρδιστάν ανοίγει νέους δρόμους, δεν υπάρχουν εμπειρίες στις οποίες θα μπορούσε να ανατρέξει το ΜΕΗ.

Εάν δραστηριοποιηθεί μεγάλος αριθμός ατόμων, θα αναδειχθούν ζητήματα οργάνωσης και λήψης αποφάσεων. Μένει να δούμε εάν το μεσαίο επίπεδο της δομής του ΜΕΗ αποτελεί λύση. Μπορεί να υπάρχουν και άλλοι τρόποι. Θα ήταν πιο σημαντικό να δημιουργηθούν συμβούλια σε όλες τις αντίστοιχες περιοχές ώστε να δοθεί η δυνατότητα σε ανθρώπους σε αγροτικές περιοχές και μικρές πόλεις να συμμετέχουν στις δράσεις.

Επίσης, προκύπτει το ζήτημα για αρκετές ομάδες που δραστηριοποιούνται οικολογικά και αποτελούν μέρος του ΜΕΗ, πώς θα αυτοκαθοριστούν, δηλαδή εάν και πώς θα συνεχίσουν να δρουν. Το συμβούλιο οικολογίας του Αμέντ και το ΜΕΗ φυσικά δεν απαιτούν από οποιαδήποτε ομάδα να διεξάγει δράσεις μόνο στο όνομα του ΜΕΗ. Η δημιουργία των συμβουλίων οικολογίας ωστόσο είχε ως αποτέλεσμα να διοργανωθούν πολλές διαμαρτυρίες και εκστρατείες στο όνομα του αντίστοιχου συμβουλίου οικολογίας του ΜΕΗ. Ειδικά όσοι ξεκίνησαν ως άτομα τον ακτιβισμό όταν ιδρύθηκαν τα συμβούλια οικολογίας, δεν σκέφτονται τη δική τους ομάδα, ακριβώς επειδή δεν είχαν υπάρξει μέρος κάποιας τέτοιας στο παρελθόν.

Το αποτέλεσμα με τις οργανωμένες ομάδες ήταν ότι κάνουν λιγότερες δικές τους δράσεις. Υπάρχουν όμως ομάδες που συνεχίζουν τις δράσεις τους παράλληλα με τη συμμετοχή τους στο ΜΕΗ. Αυτό συμβαίνει ιδιαίτερα στο Αmed και το Êlih. Οι περισσότερες ομάδες το συζητούν ακόμα και μόνο περισσότεροι μήνες πράξης θα οδηγήσουν σε περαιτέρω αποτελέσματα.

Τα δυνατά σημεία του ΜΕΗ είναι πολλά. Τα συντονιστικά που δημιουργήθηκαν στα συμβούλια οικολογίας των επαρχιών είναι διευρυμένα και ανοιχτά για κάθε άτομο με οικολογική δέσμευση, γι' αυτό και συμμετέχουν αρκετοί. Το δεύτερο δυνατό σημείο είναι ότι οι αποφάσεις λαμβάνονται με **συναίνεση**. Οι πολλές

χρονοβόρες συζητήσεις που γίνονται καμιά φορά δεν αλλάζουν το γεγονός ότι μέχρι τώρα λειτουργεί σωστά. Η λήψη αποφάσεων με συναίνεση είναι σχετικά κάτι καινούριο για το κουρδικό κίνημα ελευθερίας και δεν υπήρχε στα πλαίσια του ΜΕΗ ως τώρα. **Αυτή τη στιγμή, η πολιτική αυτοοργάνωση των οικοακτιβιστών μαζεύει μοναδικές και σημαντικές εμπειρίες ως προς αυτό.** Εν μέρει, η γρήγορη κυκλικότητα σε κάθε συμβούλιο οικολογίας έχει ως αποτέλεσμα το βάρος της πολιτικής δουλειάς να μην πέφτει στους ώμους λίγων, αλλά να εμπλέκει πολλούς ακτιβιστές.

Ένα ακόμα σημαντικό βήμα του ΜΕΗ είναι η σύνδεση με τα υπάρχοντα λαϊκά συμβούλια του συστήματος DTK στα διάφορα αστικά κέντρα και μικρές πόλεις. Καλούνται να συμμετέχουν και μέχρι τώρα οι περισσότερες συναντήσεις συντονιστικών έχουν γίνει στα κέντρα των λαϊκών συμβουλίων σε επίπεδο αστικών περιοχών. Επομένως, δημιουργείται μία αυξημένη ευαισθητοποίηση των ακτιβιστών για τα προβλήματα των αστικών περιοχών από οικολογική σκοπιά και συγχρόνως, οι ακτιβιστές των αστικών συμβουλίων εξοικειώνονται με την ιδέα της οικολογίας και τις μετέπειτα διεκδικήσεις.

Κλείνοντας, είναι πολύ σημαντικό το ότι η κοινωνία στο Βόρειο Κουρδιστάν παίρνει το ΜΕΗ πιο σοβαρά τώρα που έχουν δημιουργηθεί τα συμβούλια οικολογίας, και το ΜΕΗ μπορεί να εισάγει μέσω του DTK τα ζητήματα και τις διεκδικήσεις του καλύτερα στις υπάρχουσες πολιτικές δομές. Οι δράσεις που γίνονταν από τις διάφορες ομάδες τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια (κυρίως ενάντια σε φράγματα) ήταν φυσικά προϋπόθεση για να μπορέσουν οι οικολογικές διεκδικήσεις να λάβουν σάρκα και οστά στο βαθιά πολιτικοποιημένο τμήμα της κοινωνίας. Η ανασυγκρότηση του ΜΕΗ που συμβαίνει εδώ και τώρα αποτελεί έκφραση της εμβάθυνσης των συζητήσεων σχετικά με τα καταστροφικά επενδυτικά έργα εκμετάλλευσης και σχετικά με μία πιο οικολογική κοινωνία.

Το κείμενο στα αγγλικά εδώ.

Ο **Ercan Ayboğa** είναι οικολόγος, μηχανικός περιβάλλοντος, δημοσιογράφος, ακτιβιστής και ένας εκ των συγγραφέων του δημοφιλούς βιβλίου *Revolution in Rojava*. Συνιδρυτής της ομάδας *TATORT Kurdistan* (που σημαίνει “το Κουρδιστάν σαν σκηνή εγκλήματος) στη Γερμανία. Σήμερα ζει στο Βόρειο Κουρδιστάν και συμμετέχει ενεργά στο **Οικολογικό Κίνημα Μεσοποταμίας (ΜΕΗ)** και ειδικότερα στους αγώνες για το νερό, ενάντια στο κολοσσιαίο φράγμα του Ιλισού στην Τουρκία και στην πρωτοβουλία για την προστασία της αρχαίας πόλης Χασάνκειφ στις όχθες του ποταμού Τίγρη (*Initiative to Keep Hasankef Alive*). Εργάζεται στο δήμο του Ντιγιάρμπακιρ στο τμήμα πολιτιστικής κληρονομιάς. Περισσότερες πληροφορίες για το έργο του [εδώ](#). Ο ίδιος θα βρίσκεται μαζί μας στο ερχόμενο *B- Fest* στις 26-27-28 Μαΐου 2017 στην Αθήνα.

Ο Κύκλος της Ασημαντότητας και το Ρίζωμα του Ανοιχτού

Γιώργος Κτενάς

(...) Ξαφνικά βρέθηκαν έξω από έναν μπερντέ. Στον χώρο των θεατών δεν έπεφτε καρφίτσα. Αυτό που έκανε εντύπωση στο καπέλο και το παπούτσι, το ξύλινο παπούτσι, ήταν ότι το κοινό είχε αποκλειστικά νέα και χαμογελαστά παιδιά. Με φωτεινά μάτια, κόκκινα, πράσινα και μπλε μαλλιά, μοβ φαρδιές παντελόνες, σανδάλια, αυτοσχέδιες τσάντες γεμάτες με βιβλία και προφυλακτικά. Η γενιά των γονιών τους τα χαρακτηρίζει απολιτικά. Δεν φτάνει που δεν ντρέπονται για τα προβλήματα που φόρτωσαν στις πλάτες τους, δεν μπορούν κιόλας να διακρίνουν ότι η πολιτικοποίησή τους δεν αφορά τα τσιτάτα και τις καθοδηγητικές αξιώσεις κανενός κόμματος. Αλλά επιτυγχάνεται μέσα από την πολιτικοποίηση της ίδιας της ζωής. «Η πραγμάτωση

του ανθρώπου», γύρισε σε μία στιγμή στο διάλειμμα της παράστασης και είπε το παπούτσι, το ξύλινο παπούτσι, στο καπέλο, «γίνεται μέσα στην κοινωνία. Παρέα με άλλους ανθρώπους. Όπως συμβαίνει εδώ, τώρα, με αυτά τα νέα παιδιά. Για αυτό ο άνθρωπος, σαν πολιτικό ον που είναι, έχει σαν καθρέφτη του τον διπλανό του. Αυτό, τουλάχιστον, γράφει ο Μαρξ στο Κεφάλαιο. Το έχεις διαβάσει;», συμπλήρωσε με ερώτηση το καπέλο. «Μόνο το πρώτο κεφάλαιο», ήταν η απάντηση που έλαβε (...)

Δεκαετίες πριν ο Κορνήλιος Καστοριάδης διέκρινε σωστά, πως το κυρίαρχο πρόβλημα για τον σύγχρονο άνθρωπο δεν είναι το οικονομικό, αλλά η έλλειψη νοηματοδότησης της ζωής του. Ήταν η εποχή ανόδου της ασημαντότητας, που κυρίαρχησε μέσα στις επόμενες δεκαετίες. Είναι αυτό που, άστοχα, χαρακτηρίζουμε ως απολιτικό ή ακόμα και αντιπολιτικό. Με την πολιτική να ορίζεται ως διαρκής αναστοχασμός θεσμίσεων (- ό,τι είναι κοινωνικό είναι και πολιτικό) και όχι με τη ρητή μορφή του κρατικού, που είναι ευκολότερα αντιληπτή. Άρα εκείνο που χρειάζεται για ενεργοποίηση, είναι η επανανοηματοδότηση της ίδιας της ύπαρξης. Σε ποιες κοινωνίες; Σε εκείνες που η οικονομική απεικόνιση υπερισχύει της αξιακής κλίμακας. Χρειάζεται να αποσυνδεθεί η χειρονομία, οποιαδήποτε χειρονομία, από την αποτίμησή της.

Αλλά το θέμα είναι σαφώς πολυεπίπεδο και χρειάζεται εμβάνθυνση, πολύ περισσότερο για εκείνους που αποθεώνουν την υλική αιχμαλωσία, με προπαρακατασκευασμένες ανάγκες και συναισθηματικές αγκυλώσεις. Ανθρώπους που σχηματίζουν άποψη για τα γεγονότα από τους opinion leader της tv και τρομάζουν όταν καταλάβουν πως χρειάζεται να είναι πολίτες και όχι πελάτες. Και εδώ η γνώση είναι μακραίωνη, αρκεί να ρίξουμε μία ματιά στον Επιτάφιο του Περικλή: Όταν ένα άτομο είναι εξωκοινωνικό και εξωθεσμικό, είναι λειψό και μίζερο. Δηλαδή ανολοκλήρωτο. Κυριαρχεί στις μέρες μας η κατάθλιψη (εσωστρεφής ψυχική διαταραχή) σε άτομα που είναι εξωκοινωνικά, γιατί δεν έχουν το αίσθημα του ανήκειν σε κάποια ομάδα και δημιουργούν

αυθαίρετες ελίτ για τον εαυτό τους. Δηλαδή, δεν ανταποκρίνονται στον αγελαίο τρόπο ζωής της ανθρώπινης φύσης τους. Άρα, με μια δόση υπερβολής, δε είναι άνθρωποι αλλά υπάνθρωποι (όπως θα τους χαρακτήριζε ο Νικόλας Άσιμος) και η ζωή τους παραμένει κενή νοηματοδότησης. Όσο μένει σε αυτή τη μορφή, επιστρέφουμε στον Καστοριάδη και την εποχή της ασημαντότητας.

Κυριαρχεί όμως στις ημέρες μας η εποχή της ασημαντότητας, που η διαδικασία της απομάγευσης και ο πόλος του ανοιχτού διεκδικούν συγκεκριμένο κοινωνικό ρίζωμα; Όταν υπάρχουν πολυπληθείς πορείες αλληλεγγύης μέσα στο καλοκαίρι (π.χ. για τη Νοταρά 26) ή όταν το No Border camp και το Φεστιβάλ Άμεσης Δημοκρατίας στη Θεσσαλονίκη εξελίσσονται σε πάγιες παρεμβάσεις με μαζική παρουσία; Σαφώς όχι, για αυτό είναι όλο και περισσότεροι οι τολμηροί διανοητές που υποστηρίζουν ότι ο κύκλος της ασημαντότητας έχει κλείσει. Η πολιτικοποίηση δεν αφορά τις δογματικές αξιώσεις κανενός κόμματος, αλλά γίνεται μέσα στην ίδια την καθημερινότητα, με τον τρόπο ζωής. Η μαρξιστική βιβλιοθήκη, ανανεωμένη ή όχι, έχει φύγει από το αφηγηματικό κέντρο και όλοι έχουν αντιληφθεί (πρωτίστως, είναι η αλήθεια, στον κατασταλτικό μηχανισμό του κρατικού αριστερισμού) πως η πρόβα έχει τελειώσει: Τώρα βγαίνουμε στο πάλκο για την παράσταση.

*** Απόσπασμα από τη νουβέλα "Ο θείος Έρωτας μαστορεύει το φεγγάρι" (εκδ. Ισηγορία)*

Η Πολιτική ως Αναστοχασμός των Θεσμών

Γιώργος Κτενάς

Η ιδέα της επανάστασης, είναι το πώς θα επιστρέψει η δυναμη εκεί που πραγματικά ανήκει. Δηλαδή στον λαό, στους πολίτες. Με την κληρονομιά της επαναστατικής σκέψης να αφορά την ιδέα της σοβαρής κοινωνικής ζωής, που έχει στο επίκεντρο το κοινωνικό και όχι το πλήθος. Οπότε μία κοινωνία που θέλει να λειτουργεί ως κοινωνία, πρέπει να αναπαριστά τις δημιουργικότερες μορφές της. Να έχει τη δυνατότητα, αλλά και την ικανότητα και τη διάθεση, να σχεδιάζει η ίδια το μέλλον της. Κι αυτό είναι η αυτοκυβέρνηση.

Με αφετηρία την φαντασιακή θέσμιση: τα νοήματα που οι θεσμοί ταιριάζουν, αποδίδουν στα γεγονότα, δεν εξηγούνται από τις υλικές δομές. Το ίδιο το φαντασιακό δεν εξηγείται με αυτόν τον τρόπο. Με αποτέλεσμα οι συλλογικές ταυτότητες που προκύπτουν και αναπτύσσονται εντός της κοινωνίας, τα φαντασιακά που θεσμίζονται κ.λπ., να μην προκύπτουν από τις φυσικές συνθήκες. Οπότε το πρόβλημα δεν είναι η συγκρότηση πολιτικού σώματος, αλλά το πώς θα χειριστούμε και θα συνεχίσουμε το πολιτικό σώμα που είναι δικό μας.

Ορίζοντας ως πολιτική την αμφισβήτηση της κοινωνικής θέσμισης. Πολιτική δεν είναι μόνο η ρητή μορφή εξουσίας, δηλαδή το κρατικό, αλλά ο κοινωνικός αναστοχασμός των θεσμών. Και χρειάζεται δημόσιος χώρος που θα δημιουργήσει δημόσιο χρόνο, για την πραγμάτωση του κοινωνικού αναστοχασμού. Για να προβληθεί το δημόσιο ανάμεσα στο δίπολο κρατικό – ιδιωτικό, ακριβώς για να υπάρξει ουσιαστική συμμετοχή των πολιτών στη λήψη και την υλοποίηση των αποφάσεων. Μικρά αντάρτικα πόλεων δηλαδή, αλλά άλλης μορφής: Σύγχρονα και απαλλαγμένα από την αντίφαση της βίας. Με σοβαρές αντι-προτάσεις, που οξύνουν τη διάθεση για αντίσταση και ανατροπή του υπάρχοντος, ως αξιόπιστες εναλλακτικές στο κυρίαρχο καπιταλιστικό φαντασιακό.

Δύο τέτοιας μορφής δημόσιοι χώροι, που γνωρίζω καλά τη δομή και τη λειτουργία τους, είναι το κοινωνικό πολιτιστικό κέντρο Λαμπεδόνα, στον Βύρωνα και ο ελεύθερος κοινωνικός χώρος Nosotros, στην πλατεία των Εξαρχείων. Με σοβαρή πνευματική παρέμβαση (δωρεάν μαθήματα – κύκλους αυτομόρφωσης

και αλληλομόρφωσης σε θέματα Φιλοσοφίας, Πολιτικής Θεωρίας, Θεάτρου, Μουσικής κ.λπ.), αλλά και με πειστικές απαντήσεις σε θέματα καθημερινότητας. Πυρήνες (αυτοί οι δύο αλλά και άλλοι πολλοί) που επανανοηματοδοτούν το ατομικό φαντασιακό, νοηματοδοτώντας παράλληλα το κοινωνικό. Αναπτύσσουν την αίσθηση του ανήκειν, δημιουργώντας συλλογική συνείδηση και κοινωνική ταυτότητα αλλαγής. Μια αλλαγή που δεν μπορεί να είναι εξωκοινωνική και εξωχρονική, με την κοινωνία απύσασ δηλαδή, όπως προτάσσει και επιβάλλει το κοινοβουλευτικό σύστημα, γιατί τότε απλώς δεν θα είναι αλλαγή (παράδειγμα διακυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ).

Το Αδιέξοδο και η Υπέρβασή του

Φιλήμονας Πατσάκης

Ήταν πράγματι μια από τις μεγαλύτερες απεργίες αυτή της 4^{ης} Φεβρουαρίου. Και ως τέτοια έθεσε καθοριστικά ερωτήματα και ανέδειξε μια κρίση όχι μόνο στρατηγικής αλλά και συγκρότησης, δηλαδή δομική. Αυτό είναι εμφανές διότι δεν μπόρεσε να θέσει πολιτικό ζήτημα καθώς στο κοινοβουλευτικό επίπεδο η διάδοχη κατάσταση θα είναι φανατικός υπηρέτης, και αυτός, των πολιτικών στις οποίες αντιδρά η κοινωνία. Επίσης οι υπόλοιπες πολιτικές δυνάμεις είναι εγκλωβισμένες ανάμεσα στην γνώση της ανυπαρξίας εναλλακτικής κρατικής διαχείρισης, την κρίση ενσωμάτωσης εκπροσώπησης, στην αδυναμία ανάγνωσης του νέου υποκειμένου και σε μια εμμονή για δομές που βρωμάνε ναφθαλίνη. Σε όλα αυτά έρχεται να προστεθεί και η αδυναμία της καθόδου των αγροτών στην Αθήνα που παρά την επικοινωνιακή στήριξη δεν μπόρεσε να δημιουργήσει πολιτικό γεγονός.

«Η δημοκρατία δεν σημαίνει και δεν μπορεί να σημαίνει ότι ο λαός άρχει πραγματικά, η δημοκρατία απλώς σημαίνει ότι ο λαός έχει την ευκαιρία να αποδέχεται ή να απορρίπτει εκείνους που πρόκειται να τον κυβερνήσουν. Η δημοκρατία ως μηχανισμός επιλογής δημιουργεί ένα κράτος αποσπασμένο από την κοινωνία. Ο λαός δεν θέτει ζητήματα ούτε αποφασίζει πάνω σε αυτά, αλλά τα ζητήματα που αφορούν την ζωή του τίθενται σε αυτόν και αποφασίζονται για λογαριασμό του. Αν κάποιος υποθέσει την ύπαρξη ενός κοινού αγαθού και ισχυριστεί ότι αυτό είναι προϊόν ορθολογικότητας τότε μπορεί να απορρίψει κάθε διαφωνία ως αιρετική και αντικοινωνική».

Αυτή η εμβληματική φράση του Schumpeter έπαιξε τεράστιο ρόλο στην πολιτική συναίνεση όπως την βιώνουμε, έχει φτάσει όμως στο όριο της απαξίωσης. Η δημοκρατία, λοιπόν, είναι ένας μηχανισμός νομιμοποίησης ηγετών. Ο Schumpeter υπέπεσε σε ένα καθοριστικό σφάλμα: στο γεγονός ότι όλα αυτά δεν συνιστούν νομιμοποίηση αλλά στην καλύτερη περίπτωση ανοχή, και ότι στην ουσιαστική κρίση της εκπροσώπησης το κράτος δεν θα είχε διαύλους με τον κοινωνικό ιστό. Τα μεγάλα κόμματα δεν διατηρούν δεσμούς με την κοινωνία, δεν μπορούν καν να επιτελέσουν τον ρόλο του διαύλου επικοινωνίας μεταξύ εξουσίας και κοινωνίας. Η δημοκρατία της ανάθεσης και της εκπροσώπησης έχει χάσει τον ενοποιητικό της ρόλο, η ανάγκη για συνολική αλλαγή υποδείγματος είναι μεγάλη. Το ότι η καθημερινότητα έχει πάψει πια να αποτελεί μέρος μιας ανακουφιστικής επανάληψης αλλά καθορίζει μια αβέβαιη και χωρίς εχέγγυα επιβίωση είναι μια ένταση που οι συνηθισμένες πολιτικές εκφράσεις δεν μπορούν να ανακουφίσουν. Επίσης η ερμηνεία των κοινών αγαθών είναι σήμερα πολύ διαφορετική και θα αφορά την κυρίαρχη πολιτική μάχη από εδώ και πέρα. Η ανάθεση και η διαχείριση δεν μπορούν πλέον να δώσουν λύσεις.

Στο κοινωνικό πεδίο δεν θα αναφερθώ στις δυνάμεις που ψήφισαν να και συμμετέχουν σε πορείες «αντίστασης», διότι αυτές έχουν ένα βαθύ υπαρξιακό ρήγμα, π.χ. το αίτημα για απόσυρση του ασφαλιστικού είναι αιτία εξόδου από την ΕΕ. Οι υπόλοιπες

κοινωνικές δυνάμεις αναγνωρίζουν ότι η ανάγκη συγκρότησης κοινωνικής αντιπολίτευσης πηγάζει μακριά από τις μέχρι τώρα συνήθειες, θα είναι ένα διαρκές ζητούμενο χωρίς ευκολίες, (μπορείς να κλείσεις βέβαια τα μάτια και να συνεχίσεις να λειτουργείς σαν να μην άλλαξε τίποτα οπότε...).

Μια νέα δομή μπορεί να προκύψει με όρους διαρκούς αυτοθέσμησης. Οι άνθρωποι χάνουν εκ νέου τις ψευδαισθήσεις τους και στέκουν μετέωροι μπροστά στο ξεχαρβάλωμα των συνηθειών τους. Η πρόκληση είναι τεράστια και σίγουρα εξηγεί την αδυναμία συγκρότησης εναλλακτικών ενώ η επίθεση είναι συντριπτική. Η έλλειψη όμως μιας στερεής δομής και ελπίδας οδηγεί σε μια πρωτόγνωρη κινητικότητα, σε δυνατότητες εναλλακτικών που μέχρι σήμερα έμπαιναν στην απαξιωτική σφαίρα του ουτοπικού. Καθώς κάθε οικείο ξεθωριάζει και καθώς η ελπίδα για την πρόοδο διαλύεται, τότε τι μένει; Γνωρίζω ότι όσο και αν θέλουμε συλλογικές ουτοπίες, αυτές δεν μπορούν να παραχθούν πλέον ως θεωρητικά θέσφατα, αλλά θα προκύψουν σαν μια μακρά διαδικασία οικοδόμησης της σύγχρονης αλληλεγγύης και της νέας συμμετοχής. Δεν υπάρχουν πλέον ηγεμονικές δυνάμεις που μπορούν να παράγουν τους ορισμούς της ζωής. Αντίθετα, υπάρχει η αναζήτηση του μέλλοντος σε ένα δραστήριο, εκρηκτικό και πολλαπλά βλάσφημο παρόν, η διακρίβωση ότι υπάρχουν ήδη δραστηριότητες που κυφορούν νέες, εναλλακτικές μορφές κοινωνικής οργάνωσης, συνεργασίας και τρόπους ύπαρξης. Το πλήθος δεν μπορεί να διεκδικήσει παραγόμενες πλειοψηφίες, ούτε τελεολογικές στοχεύσεις, αλλά μπορεί να παράγει διαρκώς νέες συνθήκες οργάνωσης χωρίς ηγεμονισμούς, καθώς συγκροτείται από πολλές δρώντες μειοψηφίες. Δημιουργώντας εναλλακτικούς κοινωνικούς χώρους, δίνουν χώρο στην συγκρότηση ενός νέου κοινωνικού υποκειμένου. Αυτός είναι και ο ρόλος πάνω στον οποίο πρέπει να σκεφτούν και να δράσουν πολιτικοί και κοινωνικοί σχηματισμοί που θέτουν ως ζήτημα την άρνηση του υπάρχοντος αλλά και την δημιουργία κάτι διαφορετικού με βάση την διαρκή αυτοθέσμηση.

Η απελπισία και οι κάθε λογής αναφορές στο «δεν υπάρχει

εναλλακτική» δεν είναι μονόδρομος. Μέσα σε αυτό το ζοφερό τοπίο να θυμόμαστε πως είναι η πρώτη φορά που τίθεται τόσο επιτακτικά στην κοινωνία η ανάγκη να ορίσει η ίδια τους όρους της ζωής, να αναμετρηθεί με όλους τους ορισμούς που της έχουν επιβληθεί ως θέσφατα και να αναλογιστεί την συγκρότηση της χωρίς την αυθεντία των εξουσιαστικών δομών.

Δυαδική Κοινωνία

Χάρης Ναξάκης *

Οι χιλιάδες δομές αλληλεγγύης και συνεργατικότητας που αναβλύζουν από το πληγωμένο στην εποχή των μνημονίων σώμα της ελληνικής κοινωνίας έχουν διπλή ανάγνωση. Από τη μια είναι τέκνο της ανάγκης για αξιοπρεπή επιβίωση και υπέρβαση του ιδιοτελούς εγώ με άνοιγμα του ατόμου στον άλλο. Από την άλλη, σε διάφορες αλληλέγγυες δομές, το κυρίαρχο χαρακτηριστικό είναι η ελεημοσύνη των χορτάτων, ιδιοτελής αλληλεγγύη, που έχει ως στόχο την ηθική νομιμοποίηση του επιχειρείν, τις δημόσιες σχέσεις και μέσω αυτών την απόκτηση κύρους και ισχύος. Αν βέβαια σε μια κοινωνία υπερισχύουν οι ιδιοτελείς δομές αλληλεγγύης, τότε η κοινωνία έχει μετατραπεί σε καταναλωτή αλληλεγγύης και η ίδια η αλληλεγγύη έχει γίνει θέαμα.

Οι συνεργατικές δομές που αποδεικνύουν στην πράξη τον αυθεντικό αλτρουισμό τους και λειτουργούν αμεσοδημοκρατικά θα μπορούσαν εν δυνάμει να αποτελέσουν το πρόπλασμα, το θετικό παράδειγμα για το τι είδους κοινωνία θέλουμε. Αυτή η ανάγνωση των δομών αλληλεγγύης θέτει ξανά σε συζήτηση το γνωστό εδώ και δύο αιώνες δίλημμα: μεταρρύθμιση ή επανάσταση, προσαρμογή ή ριζικός κοινωνικός μετασχηματισμός;

Μέσα στους κόλπους αυτών που τουλάχιστον θεωρητικά

επαγγέλλονται τον ριζικό κοινωνικό μετασχηματισμό, υπάρχουν τρεις αντιλήψεις για τον ρόλο των από τα κάτω αλληλέγγυων και συνεργατικών δομών:

α) Το κόμμα-μεσσίας: Η νεωτερική εκδοχή της θρησκευτικής πίστης με κοσμικά χαρακτηριστικά είναι η εγκαθίδρυση ενός επίγειου παραδείσου (σοσιαλισμός) μέσω της καθοδήγησης ενός κόμματος-μεσσία, που όταν ωριμάσουν οι συνθήκες θα οδηγήσει έναν στρατό μυημένων να ανατρέψει τον καπιταλισμό, μέσω μιας ξαφνικής ρήξης με την αλλοτριωμένη ανθρώπινη ιστορία. Μέχρι να ωριμάσουν οι συνθήκες, δεν έχουμε καμιά ευθύνη για τις πράξεις μας διότι το κακό (εκμετάλλευση, ιδιοτέλεια, κ.τ.λ.) δεν μπορεί να ηττηθεί ή έστω να περιοριστεί στον καπιταλισμό, αλλά μόνο σε ένα επέκεινα, στον σοσιαλισμό.

Ετσι, γι' αυτήν την αντίληψη είναι μάταιη ή έστω αναποτελεσματική κάθε πράξη αντίστασης, όπως οι αλληλέγγυες και συνεργατικές δομές, οι οποίες το μόνο που προσφέρουν είναι να αναζωογονούν τον καπιταλισμό, να τον εξωραΐζουν και να μπαλώνουν τις ρωγμές του. Πρόκειται για σκουπίδια που μολύνουν την καθαρότητα της τελικής λύσης, της πραξικοπηματικής ρήξης με την ιστορία.

β) Η κυβερνώσα Αριστερά-το κόμμα συλλογικός διανοούμενος: Τα κοινωνικά κινήματα, οι συνεργατικές δομές και τα εγχειρήματα αλληλέγγυας οικονομίας μπορούν να πειραματίζονται με την αυτοδιαχείριση και την άμεση δημοκρατία αλλά μέχρι εκεί είναι τα όρια της συμβολής τους.

Όλους αυτούς τους κινηματικούς πειραματισμούς πρέπει να τους αξιοποιήσουν οι πολιτικοί ακτιβιστές μιας κυβερνώσας Αριστεράς (Ζίζεκ, Λακλάου), υπό την καθοδήγηση του κόμματος συλλογικού διανοούμενου, για να καταλάβουν την εξουσία μέσω των εκλογών και να πραγματοποιήσουν τις κοινωνικά απαραίτητες εκλογές.

Οι πολιτικοί ακτιβιστές και οι οργανικοί διανοούμενοι είναι οι ειδικοί που εκφράζουν τη συλλογική συνείδηση των «από κάτω» και θα αποτελέσουν τον κορμό της κυβερνώσας Αριστεράς.

Σύμφωνα με την παραπάνω εργαλειακή αντίληψη, οι δομές αλληλεγγύης είναι το μέσο για την επίτευξη του τελικού σκοπού, της κατάληψης της εξουσίας. Η κατάληψη της εξουσίας, είτε μέσω της αλλαγής των συσχετισμών δύναμης σε κοινοβουλευτικό επίπεδο είτε μέσω μιας ξαφνικής ρήξης με την ιστορία, θα δώσει τη δυνατότητα στο κόμμα-μεσσίας ή στο κόμμα συλλογικός διανοούμενος να αυτορυθμίσει την κοινωνία προς την ευημερία, όπως η αγορά για τους φιλελεύθερους αυτορυθμίζει την οικονομία.

Μα τέλος πάντων τι είναι ο καπιταλισμός, αν δεν είναι σχέσεις μεταξύ κεφαλαίου και εργασίας, εξουσιαστών και εξουσιαζόμενων, εμπορευματικές σχέσεις, ανταγωνισμός και ιδιοτέλεια, συσσώρευση υλικών αγαθών και καταναλωτισμός; Για ποιον λόγο ένας εκπρόσωπος των από κάτω που ζει καπιταλιστικά, δηλαδή συσσωρεύει υλικά αγαθά, χρήμα και εξουσία, έχει κίνητρο να τα εκχωρήσει για το κοινό καλό μόνο και μόνο επειδή δηλώνει αριστερός ή κομμουνιστής και κατέλαβε την εξουσία εν ονόματι των εξουσιαζόμενων;

γ) Η δυαδική κοινωνία: Ένας άλλος λοιπόν δρόμος είναι εφικτός κι αυτός είναι της δημιουργίας μέσα στο σώμα της παλιάς κοινωνίας των σπερμάτων της καινούργιας, να εγκαταστήσουμε τον κόσμο που θέλουμε στο παρόν που θέλουμε να εγκαταλείψουμε, να δημιουργήσουμε μια παράλληλη ανταγωνιστική κοινωνία μέσα στην κυρίαρχη, μια δυαδική δομή που θα περιέχει: δίκτυα αλληλέγγυας και συνεργατικής οικονομίας, αντι-ιεραρχικές σχέσεις, δίκτυα δωρεάν παροχής γνώσης και πληροφορίας, αμεσοδημοκρατικές διαδικασίες λήψης αποφάσεων, συνεταιριστικά δίκτυα για την παραγωγή των κοινών αγαθών, ηθικούς κανόνες και απαγορεύσεις για τον περιορισμό των ιδιοτελών συμπεριφορών, κοινοτικά δίκτυα με βάση το μικρό παραγωγικό μέγεθος για να περιοριστεί η μεγαμηχανή του κράτους, περιορισμό των αναγκών και των εμπορευματικών ανταλλαγών, μορφές οικονομικού εξισωτισμού που θα διασφαλίζουν ένα ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα και θα θεσμοθετούν ένα μέγιστο επιτρεπτό εισόδημα κ.λπ.

Βέβαια, κανείς δεν μπορεί να αποκλείσει την πιθανότητα ένας

ευνοϊκός συνασπισμός κοινωνικοπολιτικών δυνάμεων να οδηγήσει σε μια κοινοβουλευτική πλειοψηφία που θα θέσει τα θεμέλια μιας αξιοβίωτης κοινωνίας, αλλά αυτό προϋποθέτει από πριν να έχει ανταγωνιστικά συγκροτηθεί μια παράλληλη κοινωνία, πρέπει να έχει προηγηθεί η συνεργατική και αποεμπορευματοποιημένη κοινωνική αυτοθέσμιση.

Η μετάβαση θα είναι εκείνη η στιγμή που η συνύπαρξη των δύο κοινωνιών θα είναι αδύνατον να συνεχιστεί.

**καθηγητής Οικονομικών στο ΤΕΙ Ηπείρου*
charisnax@yahoo.gr

<https://www.efsyn.gr/arthro/dyadiki-koinonia>